

IV

Vida oficial da RAG

A ACADEMIA NA ACTUALIDADE (2008)

CRÓNICA DA ACADEMIA (2008)

NECROLÓXICAS

A ACADEMIA NA ACTUALIDADE (ANO 2008)

Directiva da Real Academia Galega

Desde o 17 de decembro de 2005, a comisión Executiva da RAG está formada polos seguintes membros:

- Presidente: D. Xosé Ramón Barreiro Fernández.
- Secretario: D. Manuel González González.
- Vicesecretario: D. Salvador García-Bodaño Zunzunegui.
- Arquivoiro-Bibliotecario: D. Xosé Luís Axeitos Agrelo.
- Tesoureiro: D. Andrés Fernández-Albalat Lois.

Relación dos actuais académicos numerarios

1. Excmo. Sr. D. Francisco Fernández del Riego. Ingreso: 26 de novembro de 1960.
2. Excmo. Sr. D. Antonio Gil Merino. Ingreso: 13 de decembro de 1975. Faleceu o 18 de outubro de 2009.
3. Excmo. Sr. D. Andrés Torres Queiruga. Ingreso: 20 de xuño de 1980.
4. Excmo. Sr. D. Constantino García González. Ingreso: 12 de marzo de 1982. Faleceu o 23 de outubro de 2008.
5. Excmo. Sr. D. Francisco Xabier Río Barxa. Ingreso: 25 de xuño de 1983.
6. Excma. Sra. D.^a. Olga Gallego Domínguez. Ingreso: 15 de novembro de 1986.
7. Excmo. Sr. D. Manuel González González. Ingreso: 7 de febreiro de 1992.
8. Excmo. Sr. D. Salvador García-Bodaño Zunzunegui. Ingreso: 25 de novembro de 1992.
9. Excmo. Sr. D. Xesús Alonso Montero. Ingreso: 30 de outubro de 1993.
10. Excmo. Sr. D. Xesús Ferro Ruibal. Ingreso: 4 de maio de 1996.
11. Excma. Sra. D.^a. Luz Pozo Garza. Ingreso: 29 de novembro de 1996.
12. Excmo. Sr. D. Xosé Ramón Barreiro Fernández. Ingreso: 14 de febreiro de 1997.
13. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Franco Grande. Ingreso: 3 de xullo de 1998.
14. Excmo. Sr. D. Antón Santamarina Fernández. Ingreso: 24 de outubro de 1998.
15. Excmo. Sr. D. Xaime Illa Couto. Ingreso: 29 de xaneiro de 1999.
16. Excmo. Sr. D. Ramón Lorenzo Vázquez. Ingreso: 7 de maio de 1999.
17. Excmo. Sr. D. Andrés Fernández-Albalat Lois. Ingreso: 28 de maio de 1999.
18. Excmo. Sr. D. Francisco Fernández Rei. Ingreso: 25 de setembro de 1999.
19. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Méndez Ferrín. Ingreso: 30 de setembro de 2000.
20. Excma. Sra. Dna. Xohana Torres Fernández. Ingreso: 27 de outubro de 2001.
21. Excmo. Sr. D. Xosé Neira Vilas. Ingreso: 17 de novembro de 2001.
22. Excmo. Sr. D. Francisco Díaz-Fierros Viqueira. Ingreso: 28 de setembro de 2002.
23. Excmo. Sr. D. Camilo González Suárez-Llanos. Ingreso: 14 de decembro de 2002. Faleceu o 9 de novembro de 2008.
24. Excma. Sra. D.^a. Rosario Álvarez Blanco. Ingreso: 6 de xuño de 2003.
25. Excmo. Sr. D. Víctor Fernández Freixanes. Ingreso: 27 de febreiro de 2004.
26. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Axeitos Agrelo. Ingreso: 30 de outubro de 2004.
27. Excmo. Sr. D. Darío Xoán Cabana Yáñez. Ingreso: 22 de abril de 2006.
28. Excmo. Sr. D. Ramón Villares Paz. Ingreso: 24 de novembro de 2006.
29. Ilma. Sra. D.^a. Margarita Ledo Andión. Académica electa: 29 de marzo de 2008.

Relación dos actuais académicos correspondentes:

1. Ilmo. Sr. D. Francisco Mayán Fernández. Ingreso: 16 de xaneiro de 1944.
2. Ilmo. Sr. D. Manuel Fraga Iribarne. Ingreso: 26 de marzo de 1950.
3. Ilmo. Sr. D. Benito Varela Jácome. Ingreso: 26 de marzo de 1950.
4. Ilmo. Sr. D. José Luis Varela Iglesias. Ingreso: 26 de marzo de 1950.
5. Ilmo. Sr. D. Carlos Pereira Amil. Ingreso: 4 de maio de 1952.
6. Ilmo. Sr. D. Manuel Lucas Álvarez. Ingreso: 4 de marzo de 1955.
7. Ilmo. Sr. D. Manuel Fernández Rodríguez. Ingreso: 25 de marzo de 1956.
8. Ilmo. Sr. D. Baldomero Cores Trasmonte. Ingreso: 5 de xuño de 1958.
9. Ilmo. Sr. D. Antonio Iglesias Álvarez. Ingreso: 23 de abril de 1961.
10. Ilmo. Sr. D. José Ignacio Carro Otero. Ingreso: 22 de outubro de 1967.
11. Ilmo. Sr. D. Xosé López Calo. Ingreso: 22 de outubro de 1967.
12. Ilmo. Sr. D. Carlos Compairé Fernández. Ingreso: 10 de marzo de 1968.
13. Ilmo. Sr. D. Basilio Losada Castro. Ingreso: 26 de xaneiro de 1969.
14. Ilmo. Sr. D. Francisco Guitián Ojea. Ingreso: 19 de abril de 1970.
15. Ilmo. Sr. D. Daniel D. Vidart. Ingreso: 5 de xullo de 1970.
16. Ilmo. Sr. D. Carlos A. Zubillaga. Ingreso: 25 de outubro de 1970.
17. Ilmo. Sr. D. Manuel Carlos García Martínez. Ingreso: 30 de xaneiro de 1972.
18. Ilmo. Sr. D. Xosé Manuel González Reboredo. Ingreso: 30 de xaneiro de 1972.
19. Ilmo. Sr. D. Manuel Cecilio Díaz Díaz. Ingreso: 17 de decembro de 1972. Faleceu o 4 de febreiro de 2008.
20. Ilmo. Sr. D. Fernando Acuña Castroviejo. Ingreso: 30 de xaneiro de 1972.
21. Ilmo. Sr. D. Manuel Remuñán Ferro. Ingreso: 11 de decembro de 1983.
22. Ilmo. Sr. D. Ramiro Fonte Crespo. Ingreso: 17 de xuño de 1995. Faleceu o 11 de outubro de 2008.
23. Ilmo. Sr. D. Francisco Xavier Carro Rosende. Ingreso: 17 de novembro de 2001.
24. Ilmo. Sr. D. Fernando López-Acuña López. Ingreso: 17 de novembro de 2001.
25. Ilmo. Sr. D. David Mackenzie. Ingreso: 17 de novembro de 2001.
26. Ilmo. Sr. D. Ivo Castro. Ingreso: 9 de febreiro de 2002.
27. Ilmo. Sr. D. Dieter Kremer. Ingreso: 9 de febreiro de 2002.
28. Ilma. Sra. D.ª Teresa Barro Muñoz-Ortiz. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
29. Ilmo. Sr. D. Xosé María Lema Suárez. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
30. Ilmo. Sr. D. Ramón Lugrís Pérez. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
31. Ilmo. Sr. D. Fernando Pérez-Barreiro Nolla. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
32. Ilmo. Sr. D. Xulio Ríos. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
33. Ilmo. Sr. D. Luís Daviña Facal. Ingreso: 28 de setembro de 2002.
34. Ilmo. Sr. D. Johannes Kabatek. Ingreso: 28 de setembro de 2002.
35. Ilmo. Sr. D. Xoán Babarro González. Ingreso: 14 de decembro de 2002.
36. Ilmo. Sr. D. Xoán Bernárdez Vilar. Ingreso: 22 de febreiro de 2003.
37. Ilmo. Sr. D. Francisco Calo Lourido. Ingreso: 22 de febreiro de 2003.
38. Ilmo. Sr. D. Benigno Fausto Galdo Fernández. Ingreso: 12 de xullo de 2003.
39. Ilmo. Sr. D. Augusto Pérez Alberti. Ingreso: 7 de febreiro de 2004.
40. Ilmo. Sr. D. Xosé Xove Ferreiro. Ingreso: 7 de febreiro de 2004.
41. Ilmo. Sr. D. Modesto Aníbal Rodríguez Neira. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
42. Ilma. Sra. D.ª María Dolores Sánchez Palomino. Ingreso: 27 de marzo de 2004.

43. Ilmo. Sr. D. Marcos Valcárcel López. Ingreso: 19 de xuño de 2004.
44. Ilmo. Sr. D. Francisco Antonio Cidrás Escáneo. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
45. Ilmo. Sr. D. Ernesto Xosé González Seoane. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
46. Ilmo. Sr. D. Domingo Frades Gaspar. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
47. Ilmo. Sr. D. Felipe Lubián Lubián. Ingreso: 9 de outubro de 2004
48. Ilmo. Sr. D. Héctor Manuel Silveiro Fernández. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
49. Ilmo. Sr. D. Carlos Xesús Varela Aenlle. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
50. Ilmo. Sr. D. Manuel Caamaño Suárez. Ingreso: 18 de decembro de 2004.
51. Ilmo. Sr. D. Jorge Arbeleche. Ingreso: 20 de setembro de 2005.
52. Ilmo. Sr. D. Nicandro Ares Vázquez. Ingreso: 22 de abril de 2006.
53. Ilmo. Sr. D. Craig Patterson. Ingreso: 13 de xaneiro de 2007.
54. Ilmo. Sr. D. Luís Manuel García Mañá. Ingreso: 28 de abril de 2007.

Relación dos actuais académicos de honra:

1. Excmo. Sr. D. Giuseppe Tavani. Ingreso: 22 de maio de 2004.
2. Excmo. Sr. D. John Rutherford. Ingreso: 4 de outubro de 2008.
3. Excmo. Sr. D. José Viale Moutinho. Académico electo: 20 de decembro de 2008.

CRÓNICA DA ACADEMIA (ANO 2008)

XUNTAS CELEBRADAS

O Pleno da Real Academia Galega reuniuse en Xunta ordinaria e en Xunta extraordinaria durante o ano 2008 nas seguintes datas:

- Xunta ordinaria: 29 de marzo de 2008.
- Xunta ordinaria: 5 de xullo de 2008.
- Xunta extraordinaria: 17 de maio de 2008 (Día das Letras Galegas).
- Xunta ordinaria: 27 de setembro de 2008.
- Xunta ordinaria: 20 de decembro de 2008.

A Comisión Executiva da Real Academia Galega, reuniuse nas seguintes datas:

- Xunta de goberno: 1 de febreiro de 2008.
- Xunta de goberno: 25 de febreiro de 2008.
- Xunta de goberno: 16 de abril de 2008.
- Xunta de goberno: 21 de maio de 2008.
- Xunta de goberno: 13 de xuño de 2008.
- Xunta de goberno: 19 de xuño de 2008.
- Xunta de goberno: 8 de xullo de 2008.
- Xunta de goberno: 31 de xullo de 2008.
- Xunta de goberno: 4 de setembro de 2008.
- Xunta de goberno: 17 de novembro de 2008.
- Xunta de goberno: 23 de decembro de 2008.

INGRESO DE ACADÉMICOS

De honra

Excmo. Sr. D. John Rutherford

Lugar e data de ingreso: Salón de actos da Real Academia Galega, 4 de outubro de 2008

Título do discurso: *O fermoso sorriso de Daniel*

Resposta do Excmo. Sr. D. Antón Santamarina Fernández

Acto de ingreso do académico de honra John Rutherford no salón de actos da RAG Real Academia Galega.
Arquivo / Foto: Xosé Castro

John Rutherford coa medalla de académico da RAG Real Academia Galega.
Arquivo / Foto: Xosé Castro

Numerarios

Non ingresou ningún académico de número.

Correspondentes

Non ingresou ningún académico correspondente.

DÍA DAS LETRAS GALEGAS 2008

O Día das Letras Galegas do ano 2008 foi dedicado ao egrexio tudense Xosé María Álvarez Blázquez (Tui, 1915 – Vigo, 1985). Os actos conmemorativos transcorreron no concello de Vigo. O acto central tivo lugar no Auditorio municipal, segundo o seguinte programa:

Orde dos actos**12:30 horas**

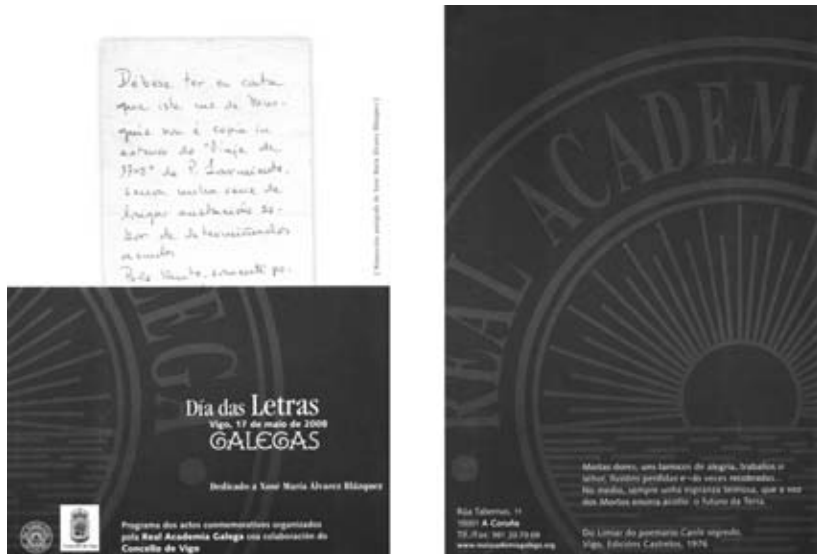
Sesión plenaria extraordinaria e pública da Real Academia Galega no Auditorio do Concello de Vigo (praza do Rei, 1), coa intervención dos Excmos. Sres. Académicos:

- D. Darío Xohán Cabana Yanes
- D. Víctor Fernández Freixanes
- D. Xosé Luís Méndez Ferrín

Pecha o acto o Excmo. Sr. Presidente da Real Academia Galega, D. Xosé Ramón Barreiro Fernández

17:00 horas

Descubrimento dunha placa conmemorativa na casa onde viviu durante corenta anos D. Xosé María Álvarez Blázquez (Gran Vía, 180).

Programa do Día das Letras Galegas 2008

De esquerda a dereita: Salvador García-Bodaño (Vicesecretario da RAG), Manuel González González (Secretario da RAG), Xosé Ramón Barreiro Fernández (Presidente da RAG) e Xosé Luís Axeitos (Arquiveiro-Bibliotecario da RAG), no Auditorio Municipal de Vigo Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

Na mesa central a Comisión Executiva da Real Academia Galega.

A ambos os lados, membros numerarios da RAG.

Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

Xosé Ramón Barreiro Fernández (Presidente da RAG)

e Abel Caballero Álvarez (Alcalde do Concello de Vigo)

Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

XOSÉ MARÍA ÁLVAREZ BLÁZQUEZ, por Darío Xohán Cabana

Naceu en Tui o 5 de febreiro de 1915, terceiro dos seis fillos, todos varóns, do médico pontevedrés Darío Álvarez Limeses e de María Blázquez Ballester, procedente dunha familia colonial cubana. Seu avó paterno, Emilio Álvarez Jiménez, sanabrés de nacemento e moi viaxado antes de aveciñarse en Pontevedra, foi o primeiro escritor en lingua galega da familia, coa obra de teatro histórico *María Castaña ou unha revolta popular*; seu tío e padriño Xerardo Álvarez Limeses sería o segundo, e proporcionaría, co título do libro dos seus versos, nome para a chamada promoción de *Antre dous séculos*. Dos seus irmáns, Celso morreu de mozo, e Alfonso, home culto e encantador, abstívose coiadadosamente de deixar obra pública; pero Darío, o máis vello, médico coma o pai, foi tamén escritor, agudo ensaísta e conferenciante; Emilio, fino prosista e excelente poeta, deixou unha obra avara pero de gran calidade; e Álvaro, o máis novo, foi un notable artista plástico, creador do pioneiro obradoiro Serigrafía Galega.

Contra 1930, Xosé María publica os seus primeiros poemas en xornais de Pontevedra e Tui, e en 1931 empeza estudos de Maxisterio; no ano seguinte publica *Abril*, primeiro libro de poemas, en castelán, e funda, con Xoán Vidal Martínez, a revista *Cristal*. En 1933 ingresa nas Mocidades do Partido Galeguista, e no ano seguinte, por suxestión de Alexandre Bóveda –seu curmán por matrimonio– organiza en Pontevedra un acto conmemorativo no que pronuncia o discurso *Berro en lembranza dos herois de Carral*, inmediatamente impreso pola Federación de Mocidades.

En 1935 ten o seu primeiro destino como mestre na Guarda. En 1936, feitos os vinte e un anos, ingresa no Partido Galeguista, é destinado en Vigo, remata o libro de relatos *Os ruíns* –que nunca chegaría a publicarse–, empeza a estudar Filosofía e Letras. En xullo, o pobo republicano de Tui resiste heroicamente a rebelión militar; na cabeza da resistencia está o doutor Darío Álvarez Limeses, que será fusilado o 30 de outubro polas autoridades traidoras xunto con outros cinco camaradas. Xosé María é sancionado e desterrado á escola de Coreses, na estepa zamorana, pero non toma posesión porque ten que servir no Hospital Militar San Caetano de Santiago.

Volto á vida civil, exerce como mestre en Coreses ata que en 1941 pide a excedencia voluntaria e se instala en Vigo para montar, con seus irmáns, unha fábrica de tellas e ladrillos en Nigrán, que tivo que pechar en 1945. Neste ano empeza a traballar como secretario na confraría de pescadores de Vigo, e queda finalista no I Premio Nadal de novela con *En el pueblo hay caras nuevas*. A finais de 1956 casa con María Luísa Cáccamo Freiben, coa que tería seis fillos: María Luísa, chamada Colorín, que morrería mocidade; Xosé María, o gran poeta; Alfonso, poeta tamén, e sobre todo fecundo e hábil narrador; Helena, actriz de teatro independente na súa primeira mocidade; Celso, filólogo e poeta en lingua portuguesa; e Berta, a magnífica pintora.

En 1948 funda, con Viñas Cortegoso, a librería anticuaria Monterrey que, á parte de axudarlle a vivir, lle serviu nas súas obstinadas procuras, tan ben coroadas por tantos éxitos, de escritos en lingua galega dos séculos escuros. En 1949 publica con seu irmán Emilio o libro *Poemas de ti e de min*, e é nomeado membro correspondente da Real Academia Galega e Comisario de Escavacións Arqueolóxicas de Vigo. Ó ano seguinte funda, tamén con Viñas Cortegoso, a Editorial Monterrey, e publica nela o belísimo libro de poemas *Roseira do teu mencer*, dedicado á súa filla Colorín.

En 1952 publica en Galaxia a súa monumental escolma da nosa poesía medieval clásica. En 1953 ten un dos seus maiores gozos da súa intensa vida de arqueólogo: o descubrimento dun rico conxunto de estelas funerarias romanas que hoxe enriquecen o Museo de Castrelos. Empeza a colaborar na radio, actividade na que seguiu ata case a fin da súa vida en diversos programas. En 1954 publica o fermoso *Romance do pescador pelegrino*, e obtén o premio Pondal do Centro Galego de Bos Aires polo libro de poemas *Canle segredo*, que infelizmente tardaría máis de vinte anos en publicarse.

En 1955 e 1956 publica dúas novelas en castelán, *Las estatuas no hablan* e *Crecen las aguas*. Son anos de intensa actividade literaria e publicística dirixida a complementar os seus pouco abondosos ingresos; gaña diversos premios literarios: o Galdós e o López Cuevillas de novela, o da Asociación da Prensa de Vigo por un traballo sobre Martín Codax, o Ramón Mourente por outro sobre Francisco Añón, tres premios dun golpe nos Jogos Florais Minho-Galaicos de Guimarães... Participa en congresos e encontros científicos, principalmente en Portugal. En 1959 sae a súa importantísima escolma da poesía galega dos séculos escuros, e en 1962 é elixido membro numerario da Academia Galega, na que ingresará en 1964 cun discurso sobre *Cantares e romances vellos prosificados*. Neste ano funda tamén con seus irmáns as Edicións Castrelos, que comezan a publicar a colección *Cuadernos de Arte Gallego*, gran novidade na época.

A principios do 1966 trasládase a Oviedo como axente de vendas de Pescanova, e en setembro leva a familia. Pero ó descubrirose a mortal doenza de Colorín –un cancro do sistema linfático–, o ano seguinte volven para Vigo, quizabes por estar cerca do irmán médico. É daquela cando, na procura da subsistencia, Xosé María se profesionaliza como editor, creando as coleccións *O Moucho* e *Pombal*. En 1968 empeza tamén a traballar como profesor contratado no Instituto Politécnico Marítimo Pesqueiro de Vigo, chamado Escola Náutico-Pesqueira, praza que consolidaría por oposición en 1970. En 1969 viaxa á Arxentina, invitado polo Centro Galego de Bos Aires, e desde alí vai a Caracas, onde reside o seu sobriño Darío Álvarez Gándara e o seu querido amigo Celso Emilio Ferreiro, e a Miami, para ver a seu curmán o escritor Xerardo Álvarez Gallego. En 1970 morre Colorín.

Os derradeiros sesenta e os primeiros setenta son anos de grande actividade editorial, nos que Xosé María converte as Edicións Castrelos en símbolo e instrumento da popularización do libro galego que forma parte do proceso político que vive Galicia naqueles

mesmos anos, coa organización política do novo nacionalismo galego e as súas densas ramificacións culturais. Á parte do seu labor editorial, Xosé María participa de varios modos neste florecer, ditando maxistras conferencias, como por exemplo a que pronunciou na Asociación Cultural de Vigo o 22 de decembro de 1972 sobre a cultura dos castros, na que conxugaba o severo rigor científico coa máis afoutada arenga política.

En 1976 é nomeado Cronista Oficial da Cidade de Vigo; cronista non oficial xa levaba moitos anos séndoo, e xa en 1960 publicara as case seiscentas densas páxinas do libro *La ciudad y los días*, exemplo de historia local rigorosa e refractaria ás fantasías, e asemade escrita cun entusiasmo e un estilo tan conmovedor coma a ideoloxía que transpárese, progresista, liberal e galeguista, impregnada de amor ó pobo traballador. E tamén en 1976 publica, por fin, *Canle segredo*, na colección Pico Sagro das Edicións Castrelos.

En 1977 a súa muller María Luísa sofre unha meninxite que a pon ás portas da morte, e que acaba deixándoa totalmente xorda. En 1979 morren seu irmán Darío, e seu outro irmán Celso Emilio Ferreiro. Nese mesmo ano, carecendo de continuadores, Xosé María véndelle os fondos de Edicións Castrelos a Galaxia. Pensaba dedicar o tempo suplementario a ordenar e preparar para a edición todos os seus achados literarios dos Séculos Escuros, pero por unhas cousas e outras isto non foi posible. Diversos honores esmaltan os que xa eran os derradeiros anos da súa vida, entre eles o Pedrón de Ouro no ano 1981. En 1982 imprímese o seu libro *Alexandro Bóveda. Apunte biográfico*, nunha edición que logo non foi distribuída polo editor, e que só se divulgaría realmente, en nova edición póstuma, unha década máis tarde. Neste ano escribe o poema *Solpor*, verdadeiro diamante da lírica galega. En 1983 xubírase como mestre da Náutico-Pesqueira, e pecha simbolicamente a candidatura do Partido Galeguista nas eleccións municipais de Vigo. Pero xa estaba moi enfermo, e non puido traballar máis. O 2 de marzo de 1985 morre en Vigo, por culpa da afección cardíaca que que padecía desde había anos.

Na súa madurez, Xosé María era un home de mediana estatura, un pouco groso, pero moi áxil de movementos, e de moita habilidade manual; ademais do piso na Gran Vía de Vigo, tiña unha casa na praia de Coruxo onde traballaba de albanel ou de carpenteiro, por aforro e por gusto. Andaba moi dereito sen tesura, e daba sensación de elegancia en calquera situación. O tempo prateáralle os cabelos rizados, e fixéralle xa cedo dúas fondas entradas que nunca chegaron a converterse en calva. Tiña un fermoso nariz curvado, e era en conxunto un home guapo. Padecía ictiose, unha doenza conxénita que se lle manifestaba nunhas como escamas na pel das mans, e que el por brinqueta atribuía a que os Limeses, coma os Mariño, son unha estirpe descendente de sereas do mar. Máis lle deu que facer a diabete, que o atormentou bastante nos derradeiros anos. Fora quedando bastante xordo, e precisaba audífono, que levaba integrado nas gafas; pero algúns días oía mellor ca outros, e gustáballe moito conversar: falaba moi ben, e tiña un luído sentido do humor. Era moi cordial e xeneroso do seu tempo coa xente nova que acudía a el atraída polo seu saber e o seu galeguismo. Bebía máis ben pouco, pero gustáballe

moito o viño bo, especialmente o branco do Condado –con albariño, treixadura e loureira–, e máis se o acompañaba cunhas ostras na Pedra. Na casa de Coruxo, que tiña unha gran parra, facía unha purrela espantosa que bebía por disciplina. Comer tamén lle gustaba bastante, e asaba moito ben os chourizos na cheminea, que el pronunciaba sempre «cheminé». Fumaba un paquete de ducados ó día. O seu carácter era en xeral apracible, pero ás veces entrábanlle unhas cóleras formidables. Infelizmente, tivo que traballar moito para subsistir con dignidade el e mais os seus; non gozou –nin buscou– ningún privilexio nin sinecura que lle permitise dedicarse integramente ós seus estudos. Amaba sobre todas as cousas a súa muller, os seus fillos e os seus irmáns, e tivo algunhas amizades especialmente fondas, coma as de Celso Emilio Ferreiro ou Pedro Díaz. Mantíña vivo o odio a Franco coma o primeiro intre, e foi sempre fiel ás súas conviccións galeguistas e republicanas, cunha inclinación sentimental cara á esquerda e unha simpatía instintiva polos pobres do mundo.

A OBRA LITERARIA

Xosé María Álvarez Blázquez publicou en vida tres libros de versos: *Poemas de ti e de min* (1949), a medias con seu irmán Emilio pero con autorías ben diferenciadas; *Roseira do teu mencer* (1950), e *Canle segredo* (impreso en 1976, pero escrito entre 1951 e 1953). Deixou tamén un bo número de poemas soltos, inéditos ou publicados en revistas ou folletos, coma tal o fermoso *Romance do pescador peleriño* (1954), ou os epigramas que asinaba co pseudónimo Pepe do Rollo; e é xustamente célebre o engano –rapidamente desfeito por el mesmo– que causou a publicación, no día dos Santos Inocentes de 1953, do seu *Cancioneiro de Monfero*, con cántigas tan imitantes ás medievais que o mesmo Rodrigues Lapa as creu auténticas. Metido en grandes angueiras doutro tipo, nos seus derradeiros vinte anos escribiu moi pouca poesía lírica; pero ás veces, case como obrigado pola emoción, construía algún poema tan absoluto coma o derradeiro, datado no 29 de agosto de 1982 e titulado *Solpor*, que comeza *Xa non é tempo de falar das rosas*.

Se *Poemas de ti e de min* paga un belo tributo ó popularismo, ó imaxinismo e ó neotrobadorismo, moito no ronsel de Amado Carballo e un pouco no de Bouza-Brey –mais cunha habelencia e unha graza que a miúdo o fan superar os mestres e atuarse con Cunqueiro–, *Roseira do teu mencer*, que permanece fiel ás mesmas liñas formais, constitúese como un libro profundamente conmovedor, pois ninguén tiña cantado tan altamente na nosa lingua a emoción gozosa da paternidade. En canto a *Canle segredo*, escrito *nel mezzo del cammin* pero inédito durante máis de vinte anos, é un libro grave, sabio e fondo do que Ferrín dixo que se se publicara no tempo en que foi escrito tería sido o sinal dun cambio de rumbo da poesía galega. Pero tamén se pode sospeitar que, aínda inédito, tivese algunha influencia; naqueles duros anos da longa noite de pedra, mesmo sen se publicaren, os poemas circulaban, e un dos que leron *Canle segredo* con proveito foi sen nunha dúbida Celso Emilio Ferreiro, amigo especialmente íntimo de Xosé María.

A obra poética de Xosé María Álvarez Blázquez tivo nas antoloxías derradeiras unha fortuna moi inferior –ou mesmo infinitamente inferior– ó seu valor real. O volume da súa *Poesía galega completa* –que non é completa de todo–, preparado polo seu fillo Xosé María Álvarez Cáccamo, recolle unha obra máis ben breve na que se contan algúns dos máis fermosos poemas xamais escritos na nosa lingua, e o conxunto deles é sen dúbida ningunha un dos máis valiosos da súa xeración.

A obra narrativa en galego de Xosé María Álvarez Blázquez é de menor importancia, non por calidade, senón pola súa extrema brevidade. Perdidos os relatos d'Os *ruíns* que ía publicar Ánxel Casal en 1936, os cinco contos de *A pega rabilonga*, de feitío moi clásico, máis ben oteriano, son practicamente a súa totalidade. Como é ben sabido, nos anos da posguerra, sempre á beira do que para un fillo do médico fusilado de Tui era a pobreza material, e logo xa casado e cos fillos vindo, Xosé María intentou case desesperadamente gañar diñeiro por diversos medios; un deles foi a literatura, e concretamente a novela, para a que estaba moi ben dotado. Así foi que escribiu varias novelas en castelán, coas que gañou diversos premios e obtivo un mediano éxito editorial. As mellores destas novelas –*Crecen las aguas*, *En el pueblo hay caras nuevas*– fóronlle restituídas en certo xeito á nosa literatura polo seu fillo Alfonso Álvarez Cáccamo, que as traduciu ó galego cos títulos de *Enchen as augas* e *Na vila hai caras novas*.

O ERUDITO GALEGUISTA

Xosé María Álvarez Blázquez foi o exemplo perfecto do que antes se chamaba, e aínda se chama ás veces, un polígrafo. A historia xeral e local, a arqueoloxía, a literatura, foron só algunhas das erudicións que cultivou. Pero quizabes o máis transcendental da súa obra erudita é a inmensa contribución que fixo á conformación do canon literario galego, nas súas dúas facetas de alto divulgador e de descubridor de textos.

A primeira faceta está representada polo tomo I da *Escolma de Poesía Galega*, publicado por Galaxia en 1952, que establece un amplísimo canon da nosa poesía medieval clásica, nunha selección esteticamente acertadísima, cunhas notas biográficas e uns comentarios críticos dunha perspicacia abraiante. Esta grande antoloxía –aínda non superada– foi un fito histórico, pois por primeira vez o público lector non erudito entrou naquel inmenso mundo, da man dun guieiro único, coma pola súa casa. A apropiación popular moderna da poesía trobadoresca non se dá coma entre nós en ningunha outra das nacións posibles –Portugal, Occitania, Cataluña, Francia, Alemaña–. O caso senlleiro de Galicia é obra de Xosé María Álvarez Blázquez, e este non é un dos seus menores méritos.

A segunda faceta simbolízase ben –aínda que dista moito de esgotarse aí– no tomo II da mesma *Escolma de Poesía Galega*, publicado en 1959, que recolle a poesía do XIV ó XIX, en grande parte –especialmente a dos chamados Séculos Escuros– descuberta polo propio Xosé María no seu continuo labor de esculca de bibliotecas e de arquivos que lle

deu infinidade de alegrías –moitas tamén en prosa– ó longo da súa vida. Unha das máis grandes foi seguramente o achado da *Égloga de Belmiro e Benigno* de Pastor Díaz, que publicara xa en 1951 en fermosa edición de Monterrey.

Erudito non aséptico, senón patriota, Xosé María Álvarez Blázquez realizou outras importantes achegas en materia de literatura popular e culta, de arqueoloxía, de historia, de etnografía, e ditou gran número de conferencias e discursos, entre os cales cómpre reparar no primeiro do que hai noticias, pronunciado no 1934 e titulado *Berro en lembranza dos herois de Carral*. Este mesmo espírito militante sería o do seu derradeiro libro impreso en vida, libro aínda máis doloroso por tratar de quen fora seu xefe político, amigo persoal e mesmo curmán por matrimonio: *Alexandro Bóveda. Apunte biográfico* (1983).

O EDITOR

É coñecido, aínda que non abondo, o papel de Xosé María Álvarez Blázquez como editor na longa noite de pedra. En 1950 fundou, con Luís Viñas Cortegoso, a Editorial Monterrey, que conta –entre outros timbres de gloria– co mérito histórico de amparar o nacemento da chamada Nova Narrativa Galega publicando os libros fundacionais de Rodríguez Mourullo; e a beleza das súas edicións para bibliófilos quizabes nunca foi igualada en Galicia. Pero aínda máis importante foi a segunda xeira, iniciada en 1967, das Edicións Castrelos, obra persoal exclusivamente súa. As coleccións *O Moucho* e *Pombal* significaron a perforación dos muros do gueto en que vivía a literatura galega, a conquista da rúa e, verdadeiramente, das masas. Por primeira vez, as edicións alcanzaban os tres mil e mesmo os cinco mil exemplares con toda naturalidade. E o milagre non era casual: correspondía ó espírito do tempo, ás condicións obxectivas ben interpretadas, racionalmente ou instintivamente, por un gran editor, que ademais foi capaz de montar –e este foi un alicerce fundamental do seu éxito– unha estrutura de distribución dunha amplitude absolutamente nova. En 1975, Edicións Castrelos distribuía os seus libros nunhas 230 librarías, papelerías, quioscos e, por raro que hoxe nos pareza, ferraxarías, estancos e tendas de ultramarinos de Galicia. As outras editoriais da época traballaban aproximadamente coa terceira parte de puntos de venda.

Ás Edicións Castrelos débese o fenómeno da Colección *O Moucho*, *libros do pobo pra o pobo*; pero tamén a popularización da obra de Rosalía e de Curros, e máis aínda da do propio Pondal, que estaba reducida a moi pequenas minorías e se vendeu por milleiros de exemplares na Colección *Pombal*. E tampouco non se esquecían os contemporáneos: Celso Emilio Ferreiro, Xosé Neira Vilas, Méndez Ferrín, Xohana Torres ou Manuel María. Ben pode afirmarse que a obra como editor de Xosé María Álvarez Blázquez é unha das máis intelixentes e importantes da nosa historia, e que neste eido o seu nome debe escribirse ó carón dos de Soto Freire, Martínez Salazar e Ánxel Casal.

BIBLIOGRAFÍA ESENCIAL EN GALEGO (PUBLICACIÓNS EN FORMA DE LIBRO)

OBRA LITERARIA:

- Poemas de ti e de min* [con Emilio Álvarez Blázquez], Colección Benito Soto, Pontevedra, 1949.
- Roseira do teu mencer*, Edicións Monterrey, Vigo, 1950.
- Cancioneiro de Monfero (Século XIII)*, Edicións Monterrey, Vigo, 1953.
- Romance do pescador pelerño*, Edicións Monterrey, Vigo, 1954.
- Canle segredo*, Editorial Castrelos, Colección Pico Sagro, Vigo, 1976.
- Poesía galega completa*, Edicións Xerais de Galicia, Vigo, 1987. [Inclúe os libros e folletos e mais un apartado de *Inéditos e dispersos*.]
- A pega rabilonga e outras historias de tesouros*, Editorial Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1971.
- Alexandro Bóveda. Apunte Biográfico*. A Coruña, 1982 (edición secuestrada). Edición distribuída: Ir Indo Edicións, Vigo, 1992.

AS GRANDES ANTOLOXÍAS:

- Escolma de poesía galega. I: Escola medieval galego-portuguesa*, Editorial Galaxia, Vigo, 1952.
- Escolma de poesía galega. II: A poesía dos séculos XIV a XIX*, Editorial Galaxia, Vigo, 1954.
- Escolma da poesía medieval*, Editorial Castrelos, Colección Pombal, Vigo, 1975 [versión ampliada e revisada da de 1952.]

ANTOLOXÍAS MENORES:

- Cancioneiriño da Virxe. Escolma de cantigas populares*, Edicións Monterrey, Vigo, 1954.
- Cantos de Nadal, Aninovo e Reis*, Edicións Castrelos, Colección Pombal, Vigo, 1967.
- Refraneiro do viño*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1968 [sen firma, pero feito por el.]
- Cantigas do viño*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1968 [sen firma, id.]
- Sal e pementa. Escolma de Epigramas*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1968 [sen firma, id.]
- O libro do marisco*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1968.
- O libro da caza*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1969.
- O libro do porco*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1972.
- Cantares de cego*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1974.
- Castelao: Cousas, terceiro libro*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1975 [textos recuperados.]
- Os nomes da terra*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1976 [co pseudónimo de Celso de Baión.]
- Luís Amado Carballo. Vida e obra. Escolma de textos*, Publicacións da Real Academia Galega, A Coruña, 1982.

ALGUNHAS EDICIÓNS E TRADUCIÓNS CON LIMIARES E NOTAS:

- Poesías galegas de Nicomedes Pastor Díaz*, Edicións Monterrey, Vigo, 1951.
- Os tesouros de Galicia. O Ciprianiño*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1974.
- Quevedo: O soño das caliveras*, Edicións Castrelos, Colección O Moucho, Vigo, 1970.
- Rosalía de Castro: Follas novas*, Edicións Castrelos, Colección Pombal, Vigo, 1967 [sen firma, pero a edición e o prólogo son de XMAB.]
- L. Amado Carballo: Obras en prosa e verso*, Edicións Castrelos, Colección Pombal, Vigo, 1970 [prólogo de X. L. Méndez Ferrín; a recompilación e edición, sen mención de responsabilidade, é de XMAB.]
- Eduardo Pondal: Queixumes dos pinos e outros poemas*, Edicións Castrelos, Colección Pombal, Vigo, 1970 [sen firma, pero a edición e o prólogo son de XMAB]
- M. Curros Enríquez: Aires da miña terra e outros poemas*, Edicións Castrelos, Colección Pombal, Vigo, 1971 [sen firma, id.]

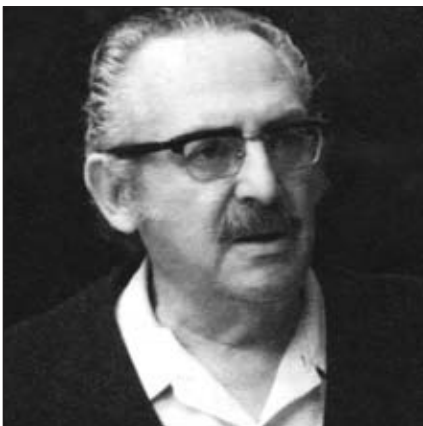
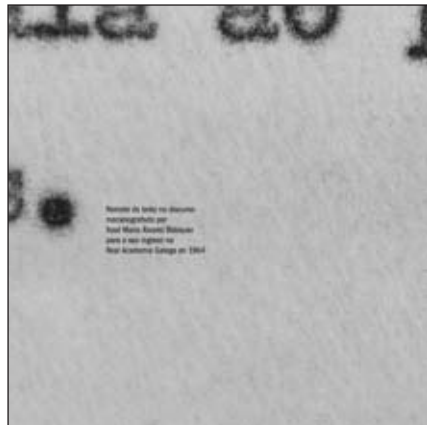
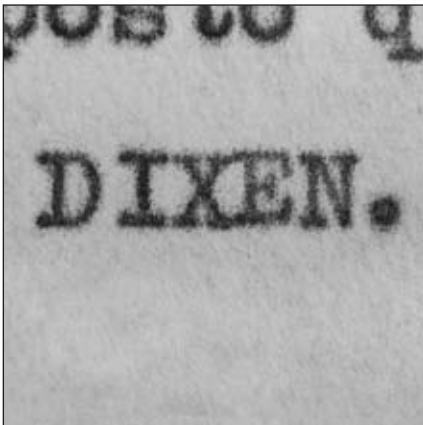
SOBRE XOSÉ MARÍA ÁLVAREZ BLÁZQUEZ:

- Álvarez Cáccamo, Alfonso: *Xosé María Álvarez Blázquez*, Ir Indo Edicións, Vigo, 1994.
- Álvarez Cáccamo, Xosé María: *Memoria de poeta*, Editorial Galaxia, Vigo, 2006.

**ACTO EN HONRA DE XOSÉ MARÍA ÁLVAREZ BLÁZQUEZ.
PRESENTACIÓN DA EDICIÓN DO SEU DISCURSO DE INGRESO
NA REAL ACADEMIA GALEGA. VIGO, 26 DE XANEIRO DE 2008**

O 28 de novembro de 1964, no salón de sesións do pazo municipal da Coruña celebrábase o acto de ingreso de Xosé María Álvarez Blázquez na Real Academia Galega. Ao seu discurso, titulado *Cantares e romances vellos prosificados*, contestáralle, en nome da Academia, Fermín Bouza Brey. Nunca chegou a publicarse.

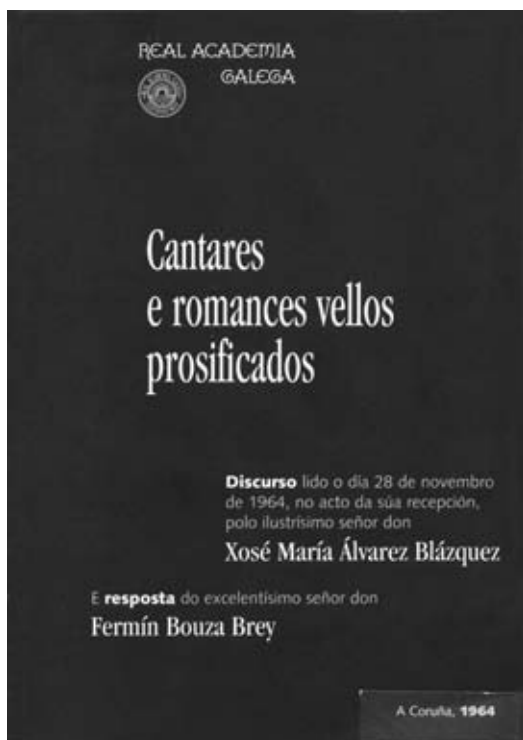
O 26 de xaneiro de 2008 foi a data elixida pola Real Academia Galega para sacar á luz o discurso inédito. A elección do día non foi aleatoria. É a data que figura nunha carta que, no ano 1964, Xosé María Álvarez Blázquez dirixe á Academia e na que expresa o seu desexo de que o acto da súa recepción teña lugar no pazo municipal de Castrelos, en Vigo. Por circunstancias, non puido ser, así que, 44 anos despois, a Real Academia Galega quixo cumprir en parte o desexo de Álvarez Blázquez celebrando un acto similar no Auditorio do Edificio Municipal de Area (antigo Reitorado) de Vigo, no que, os protagonistas, Xosé María Álvarez Blázquez e Fermín Bouza Brey foron representados polos seus respectivos fillos: Xosé María Álvarez Caccamo e Fermín Bouza Álvarez.

Xosé Ramón Barreiro Fernández, Abel Caballero, Manuel González González,
X. L. Axeitos e Salvador García Bodaño.

Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

Capa da edición do discurso de ingreso na Real Academia Galega de Xosé María Álvarez Blázquez

Xosé María Álvarez Cáccamo lendo o discurso de seu pai.
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

Fermín Bouza Álvarez lendo o discurso de seu pai.
Real Academia Galega. Arquivo / Foto: Xosé Castro

REPRODUCCIÓN DO TEXTO INTRODUTORIO
DO PRESIDENTE DA REAL ACADEMIA GALEGA,
D. XOSÉ RAMÓN BARREIRO FERNÁNDEZ NA EDICIÓN DO DISCURSO
DE INGRESO NA RAG DE XOSÉ MARÍA ÁLVAREZ BLÁZQUEZ

Son moitos os discursos de ingreso na Academia Galega que nos cen anos de existencia da institución se teñen pronunciado en distintos lugares de Galicia. Pero non todos chegaron a ser editados malia o grande interese do seu contido e novidade que supuxo no seu contexto cultural.

Por este motivo, a Academia tomou a decisión de rescatar algúns destes discursos significativos que permanecen inéditos entre os fondos persoais dos seus numerarios.

Esta é, xa que logo, a primeira causa pola que hoxe rescatamos e presentamos o discurso de ingreso de D. Xosé María Álvarez Blázquez (1915-1985), conscientes da actualidade da filosofía que o inspirou no seu día.

Dáanos tamén ocasión a publicación deste discurso de *abrir palenque*, en afortunada expresión de Murguía e da súa época, do ano das Letras Galegas dedicado ao citado editor e escritor Xosé María Álvarez Blázquez.

Nin sequera a elección da data do 26 de xaneiro é venturosa porque vén sinalada por unha carta que o propio escritor dirixe ao Presidente da Real Academia Galega, don Sebastián Martínez Risco, anunciándolle o envío do seu discurso e manifestando o seu desexo de que se lea en Vigo no pazo municipal de Castrelos. Asinaba a devandita carta o académico electo, o día vinte e seis de xaneiro de 1964. Velaí a razón desta data para a relectura do discurso.

Cando estaba a piques de fixarse o día do ingreso, deixa de ser alcalde de Vigo o Sr. Fontán González, o máximo interesado en celebrar o acto en Castrelos. Esta nova situación provoca que o acto solemne da súa recepción se celebrase na Coruña, na sede da RAG, o día 28 de novembro de 1964, nunha sesión presidida por Sebastián Martínez Risco. Poñía o novo académico como única condición que fose en sábado “para poder regresar o domingo, sen perder xornada de traballo”.

Culminaba así un proceso que comezara en 1948 cando Álvarez Blázquez fora elixido académico correspondente a proposta de Leandro Carré, Victoriano Taibo e Francisco Vales Villamarín; deseguido é nomeado académico numerario a proposta de Fernández del Riego, Carballo Calero e Bouza Brey con data 24 de xuño de 1962.

Como home de profunda formación humanística –xa sexa na súa faceta de escritor, erudito ou editor– prestou grandes servizos á Academia, emitindo informes, facendo propostas e colaborando activamente coa institución.

Volver a Vigo para esta relectura do discurso de ingreso de Xosé María Álvarez Blázquez supón tamén, máis alá da nota sentimental reparadora, un chamamento á cidade que o acubillou para que honre a memoria dun fillo ilustre que entregou boa parte da súa obra intelectual e creativa para defensa e orgullo da nosa cultura.

CONGRESO ÁLVAREZ BLÁZQUEZ

TUI, 11, 12 E 13 DE DECEMBRO DE 2008

No anterior *Boletín da Real Academia Galega*, número 369, dedicado á figura de Xosé María Álvarez Blázquez, publicáronse as intervencións do Congreso Álvarez Blázquez, celebrado en Tui entre os días 11 e 13 de decembro de 2008.

Dado que neste *Boletín*, número 370, se consignan as actividades da Real Academia Galega desenvolvidas durante o ano 2008, reproducécese de novo a reseña feita no pasado número.

Os días 11, 12 e 13 de decembro de 2008 celebrouse en Tui, no Teatro Municipal, o Congreso Álvarez Blázquez organizado pola Real Academia Galega coa colaboración da Consellería de Cultura e Deporte da Xunta de Galicia e o Concello de Tui.

O Comité organizador, composto por Xosé L. Méndez Ferrín, Darío Xohán Cabana, Rafael Sánchez Bargiela e Xosé Luís Axeitos, convocou na sala Félix Rodríguez do Teatro Municipal a vinte conferenciantes e relatores arredor da figura de Xosé María Álvarez Blázquez.

Durante os tres días do Congreso fóronse desenvolvendo e estudando as diferentes facetas do intelectual homenaxeado: do seu labor creativo no eido literario ocupáronse

Manuel Forcadela, Xosé M.ª Álvarez Cáccamo, Ana Acuña, Ramón Nicolás e Carlos Bernárdez.

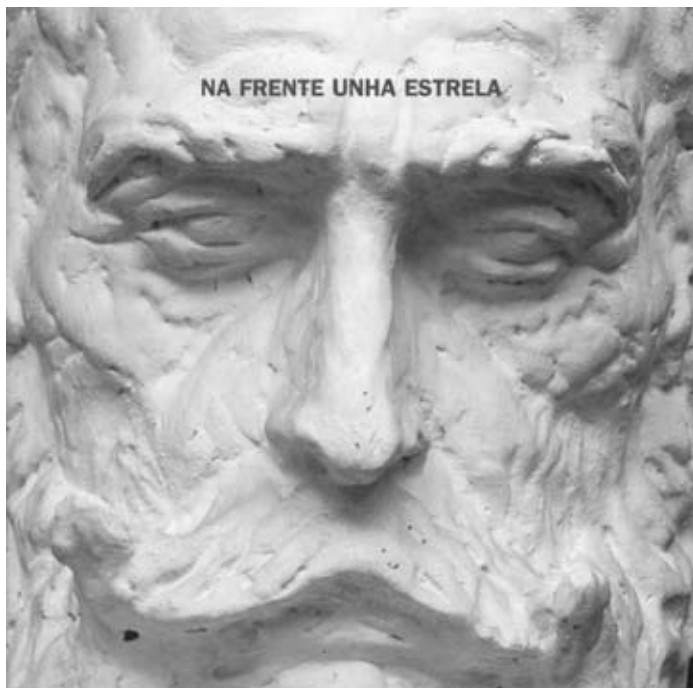
O seu importantísimo traballo como erudito e investigador literario foi glosado e estudado por Xosé Luís Méndez Ferrín e por Xosé Ramón Pena.

Outra das facetas ineludibles na vida do noso escritor foi a de editor, fundamental por canto ten de conciencia construtiva e fundacional. Representou, no dicir de Darío Xohán Cabana, un dos relatores que desenvolveu este tema, un fito de grande importancia por canto as súas coleccións foron ao encontro dun público distinto a través da edición de textos populares que se distribuíron por canles innovadoras e diferentes das publicacións máis académicas e humanísticas doutras editoriais. Completaron esta visión editorial do noso intelectual Manuel Bragado e Víctor F. Freixanes que, como editores, incidiron en perspectivas profesionais do mundo do libro.

Se a faceta historiográfica de Álvarez Blázquez foi exposta por Xosé R. Barreiro Fernández, presidente da RAG, os pioneiros traballos no campo da arqueoloxía estiveron a cargo de Carlos García Martínez, Fernando Acuña Castroviejo e Eduardo Méndez Quintas. Nin sequera as súas afeccións como coleccionista filatélico e numismático se descoidaron nas xornadas do congreso. Nunha mesa coordinada por Méndez Ferrín, interviñeron para subliñar esta faceta menos coñecida de Álvarez Blázquez, Carlos Pérez-Fonterosa, José Manuel González Troncoso e Ernesto Iglesias Almeida.

Todas as colaboracións mencionadas figuran, a maneira de actas, nas páxinas do volume 369 deste *Boletín*, que adquire dese xeito o carácter de monográfico dedicado ao autor homenaxeado o Día das Letras Galegas de 2008.

EXPOSICIÓN CONMEMORATIVA DO CENTENARIO DO PASAMENTO DE MANUEL CURROS ENRÍQUEZ “NA FRENTE UNA ESTRELA”

O día 7 de marzo de 1908 falecía na Habana o escritor e xornalista galego Manuel Curros Enríquez. Chegara á capital cubana empuxado pola falla de liberdades e por unha difícil situación familiar.

Antes, durante a súa etapa periodística en Madrid ou en Ourense, amosárase como un profesional combativo defendendo opcións republicanas e liberais. E a través dos seus poemarios *Aires d'a miña terra* (1880) e *O divino sainete* (1888) xa ingresara na nómina dos poetas fundacionais do Rexurdimento. Estas obras e as súas preocupacións sociais, que o levan a defender as teses rexionalistas de Murguía, sitúano na vangarda intelectual galega e, por conseguinte, a reivindicar institucións galegas defensoras da nosa cultura.

Xa na Habana, despois de fundar *Tierra Gallega* e de loitar desde as súas páxinas pola unidade do mundo societario galego, fragmentado e en continuo conflito, pasa a formar parte da redacción do prestixioso xornal *Diario de la Marina*. Coincidindo co seu ingreso nesta publicación periódica e a dirección da mesma a cargo de D. Nicolás Rivero, o diario abandona as posicións conservadoras que asumira desde a súa fundación en 1832 e asume unha posición liberal defensora da autonomía cubana.

No ano 1904 Curros, xa poeta consagrado, fai unha visita exploratoria a Galicia e reúnese coa cúpula do rexionalismo galego, xa en decadencia pero disposto a dar a batalla pola identidade nacional. En demoradas conversas con Murguía xorde a idea de fundar a Academia Galega. E, en efecto, despois de ser coroado na Coruña como poeta nacional, regresa á capital cubana e en 1905 constitúese alí a *Asociación Iniciadora y Protectora de la Academia Gallega*, verdadeiro motor da actual Real Academia Galega, fundada, como se sabe, *de iure* en setembro de 1906.

Non debe resultar estraño que nada máis falecer o poeta na residencia Covadonga do Centro Asturiano, sexa a Academia, na figura do seu primeiro Presidente, Manuel Murguía, a primeira institución á que se comunica tan sensible perda.

E será a Academia tamén a institución á que se lle encarga organizar a repatriación do cadáver embalsamado do escritor así como solemnizar as multitudinarias honras fúnebres celebradas na Coruña.

A Real Academia Galega custodia entre os seus fondos unha importante documentación e numerosos obxectos relativos á vida do poeta de Celanova; estes fondos non deixaron de incrementarse por canto a institución presidida por Murguía seguiu á fronte de todas cantas iniciativas se produciron para honrar a memoria do ilustre periodista: bosquexos do concurso para o seu monumento, ademais do de Asorey, gañador do mesmo, cartas familiares, bandeira galega que envolvía o féretro, o último artigo que estaba escribindo cando o sorprendeu a morte, bando do alcalde co chamamento aos cidadáns da Coruña para honrar o poeta, fotografías diversas, primeiras edicións con correccións autógrafas do poeta, cabeceiras cubanas, madrileñas e galegas nas que exerceu o periodismo, etc.

Todo este material que custodia a Real Academia Galega non podía permanecer na sombra por canto se pode considerar patrimonio cultural de Galicia.

Ocasión para isto, para mostrar este valioso material relativo á vida e obra de Curros Enríquez, ofrecémosos á Academia con ocasión do centenario da morte do poeta. Non deixa de ser unha maneira de honrar o seu fundador e protector ao que xa se lle outorgara o título de numerario de honra no ano 1905.

Da mesma maneira, consideramos oportuno a inauguración da mostra en Celanova, na casa natal do poeta, hoxe sede da Fundación Curros Enríquez.

Despois de permanecer durante tres meses na citada Casa do Poeta, regresará á Coruña para continuar a súa itinerancia no Pazo Municipal do Concello.

A organización da exposición, comisionada por D. Xosé Ramón Barreiro e coordinada por D. Xosé L. Axeitos, ademais de historiar a estreita relación entre a Academia e o poeta, dá ocasión de percorrer as distintas etapas da súa vida relacionadas co compromiso con Galicia. E permítenos, a través dos numerosos telegramas recibidos pola Academia, expostos na mostra, entrar nun debate espiñento da época: o enterro laico do poeta, que foi obxecto dun tenso debate os días previos á súa inhumación.

Algunhas pezas emblemáticas relacionadas con Curros e expostas por primeira vez son, por exemplo, as lentes do escritor, cedidas pola súa familia, o magnífico busto de Asorey para o monumento da Coruña, a coroa de prata e ouro que se lle ofreceu na Coruña en 1904 e a bandeira galega que lle ofrendou a revista cubana *Galicia*.

Dado que a obra galega de Curros foi divulgada na súa época por orfeóns e coros, un último apartado da mostra dedicarase aos poemas musicados por nomes tan representativos como Chané, Baldomir, Montes ou Ofelia Nieto, intérprete ilustre dalgunha das súas cancións.

Rescatamos así mesmo unha película de tres minutos de duración, pertencente á familia do alcalde da cidade en 1934, Sr. Suárez Ferrín, asasinado en 1936, e que recolle o acto de inauguración do monumento de Asorey en homenaxe ao poeta, coa asistencia do Presidente da República D. Niceto Alcalá Zamora.

Son, como vemos, pezas únicas que se amosan ao público por vez primeira para explicar, entre outras cousas, a razón pola que 40.000 galegos se en señorean das rúas da Coruña para render homenaxe ao seu poeta.

DATOS TÉCNICOS:**Comisario:**

Xosé Ramón Barreiro Fernández

Coordinación

X. L. Axeitos

Documentalistas:

Ricardo Axeitos Valiño

Lois Bande Barreiro

Patricia Carballal Miñán

Jacobo M. Caridad Martínez

Nélida Cosme Abollo

Mercedes Fernández-Couto Tella

Fernanda Leirós Fernández

Ana M.ª Menéndez Rodríguez

Juan Montenegro Rey

Fernando Pereira González

Lurdes Revaldería López

Dolores Sánchez Vales

Organización

REAL ACADEMIA GALEGA

CIF: Q1568003F

Rúa Tabernas, 11

Apartado de Correo 557

15001 – A Coruña

Teléfono e fax: 981 207 308

Enderezos electrónicos de contacto:

secretaria@realacademiagalega.org**Deseño da exposición**

Barro Salgado Santana (Grupo Revisión Deseño)

Montaxe

ARTIFACTO CULTURAL, S. L.

CIF: B15844632

Rúa Juan Castro Mosquera, 15 – 2º

15005 – A Coruña

Teléfono: 669 899 567

Seguros

COBIÁN&COBIÁN

RELACIÓN DE PEZAS EXPOSTAS**SALA 1:****CURROS ENRÍQUEZ COROADO COMO POETA NACIONAL**

Por iniciativa de diversas sociedades culturais e recreativas coruñesas, o 21 de outubro de 1904 celebrouse no Teatro Principal da Coruña (hoxe, Rosalía de Castro) unha “velada literaria”, na que Curros Enríquez foi agasallado cunha coroa de ouro e prata creada por Isidoro Brocos para esta emotiva homenaxe.

1.- Coroa de prata e ouro con que se agasallou a Curros Enríquez na velada literaria celebrada no Teatro Principal da Coruña o 21 de outubro de 1904 / Autor: Isidoro Brocos / Ourive: Pedro Menlle / Real Academia Galega

2.- Programa e follas voandeiras editados con motivo da velada literaria en homenaxe de Curros Enríquez o 21 de outubro de 1904 / Real Academia Galega

3.- Curros Enríquez coa comisión organizadora da coroación poética / Avrillon, 1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

4.- *Nuevo mundo* / Madrid, 3 novembro de 1904 / Real Academia Galega

SALA 2: CURROS ENRÍQUEZ ENTRE O XORNALISMO E A LITERATURA

Levou á poesía as preocupacións éticas do seu xornalismo combativo e non renunciou ás preocupacións estéticas na súa palabra axustada na prensa diaria.

- 1.- *Aires d'a miña terra: colección de poesías gallegas* / Manuel Curros Enríquez / Ourense: Tipografía de A. Otero, editor, 1880 (1ª ed.) / Real Academia Galega
- 2.- *Aires d'a miña terra: colección de poesías gallegas* / Manuel Curros Enríquez / Madrid: La Ilustración Gallega y Asturiana, 1881 (2ª ed.) / Real Academia Galega
- 3.- *Aires da miña terra* / Manuel Curros Enríquez / A Coruña: Latorre y Martínez, editores, 1886, (3ª ed. corrixida e aumentada) / Real Academia Galega
- 4.- *O divino sainete: poema en oito cantos* / Manuel Curros Enríquez / A Coruña: [s.n.], 1888 / Real Academia Galega
- 5.- *Paniagua y compañía: agencia de sangre* / Manuel Curros Enríquez / A Coruña: Est. Tip. de V. Abad, 1877 / Real Academia Galega
- 6.- “A Igrexa Fría” e “Nouturnio” / Manuel Curros Enríquez / Manuscrito / Museo de Pontevedra / ARQ. Documental, manuscritos, 1-22
- 7.- Carta de Curros Enríquez a Manuel Murguía / A Habana, 21 de xaneiro de 1906 / Real Academia Galega
- 8.- Carta de Curros Enríquez a Martínez Salazar / Madrid, 18 de maio de 1888 / Real Academia Galega
- 9.- Retrato de Manuel Curros Enríquez / Colección Vázquez Gosende
- 10.- Retarato de Ramona Curros / Colección Vázquez Gosende
- 11.- Curros ante a tumba de Rosalía / Tarxeta postal / Real Academia Galega

12.- *Tierra Gallega* / A Habana, 3 de marzo de 1895 / Real Academia Galega

13.- *Diario de la Marina* / A Habana, 24 de outubro de 1906 / Real Academia Galega

14.- *El Heraldo Gallego* / Ourense, 20 de marzo de 1877 / Real Academia Galega

15.- Vapor “Reina Maria Cristina” / Rafael Rocafull, 1894 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

16.- Redacción do *Diario de la Marina* / Otero y Colominas, 1894 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

17.- Curros Enríquez aos 43 anos / Otero y Colominas, 1894 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

18.- Curros Enríquez durante a súa estancia na Habana / Otero y Colominas, 1894-1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

19.- Retrato de Curros Enríquez / Autor descoñecido, 1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

20.- Lentes de Curros Enríquez / Colección Miriam Gilbertson Hernando

SALA 3:

CURROS ENRÍQUEZ, PROTECTOR E FUNDADOR DA REAL ACADEMIA GALEGA

Desde a presidencia da Asociación Iniciadora e Protectora da Habana, Curros foi o inspirador da filosofía fundacional e de mecenado para a Academia Galega. O poeta é académico de honra desde 1905.

1.- Libro de rexistro de Académicos de honra, correspondentes e adxuntos da Real Academia Galega / Real Academia Galega

2.- Curros Enríquez con algúns dos fundadores da RAG / Avrillon, 1904 / Fot. Positivo Papel / Real Academia Galega

3.- Retrato de Manuel Curros Enríquez / Autor descoñecido, 1904 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

4.- Oficio da Asociación Iniciadora y Protectora de la Academia Gallega dirixido por Curros Enríquez a Manuel Murguía / A Habana, 1 de xullo de 1905 / Real Academia Galega

5.- Carta da Asociación Iniciadora y Protectora de la Academia Gallega dirixida ao presidente da Real Academia Galega / A Habana, 19 de xaneiro de 1906 / Real Academia Galega

6.- Medalla de Académico da Real Academia Galega / Real Academia Galega

SALA 4:

O POBO ACOLLE O SEU POETA

Corenta mil persoas acompañaron a Curros ata o cemiterio de santo Amaro o 2 de abril de 1908. O seu cadáver embalsamado chegara ao porto da Coruña o 31 de marzo procedente da Habana, onde falecera o día 8 dese mesmo mes.

1.- Bandeira utilizada nas exequias de Curros Enríquez / Real Academia Galega

2.- Telegramas enviados desde A Habana con noticias relacionadas co pasamento de Curros Enríquez / Real Academia Galega

3.- Bando do alcalde da Coruña, Juan Sánchez Anido / A Coruña, 31 de marzo de 1908 / Biblioteca Municipal de Estudos Locais (Concello da Coruña)

4.- *Diario de la Marina* / A Habana, 7 de marzo de 1908 / Real Academia Galega

5.- *La Voz de Galicia* / A Coruña, 3 de abril de 1908 / Real Academia Galega

6.- *Follas Novas* / A Habana, 15 de marzo de 1908 / Real Academia Galega

7.- *Galicia* / A Habana, 15 de marzo de 1908 / Real Academia Galega

8.- “VELADA NECROLÓGICA organizada por la Asociación de la Prensa de la Coruña, en honor del insigne poeta M. CURROS ENRIQUEZ. Día 3 de Abril de 1908” / Real Academia Galega

9.- Artigo manuscrito de Curros Enríquez preparado para publicar na sección “La Prensa” do *Diario de la Marina* / Real Academia Galega

SALA 5: AS ARELAS DE LIBERACIÓN PETRIFICADAS

O desexo de canonización do poeta nace deseguida nunha e noutra ribeira no proxecto de ofrendarlle unha escola e un monumento, despois de superar non poucos atrancos, no ano 1934 inaugúrase o magno monumento, obra de Francisco Asorey, nos xardíns de Méndez Núñez da Coruña.

1.- Oficio dirixido “Al Comité Pró Monumento Curros Enríquez” para que Francisco Asorey sexa o encargado de esculpir o monumento a Curros / Manuscrito, Vigo, 8 de decembro de 1922 / Real Academia Galega

2.- Carta do *Diario de la Marina* / Real Academia Galega

3.- Documento de subscrición “Á Los gallegos residentes en la República Argentina” para erixir un edificio escolar na Coruña que leve o nome de Curros Enríquez / Buenos Aires, 15 de maio de 1908 / Real Academia Galega

4.- “Monumento a Curros Enríquez: bases para el concurso de proyectos” / Real Academia Galega / A Coruña: Litografía e Imprenta Roel, 1928 / Real Academia Galega

5.- “Inauguración del monumento a Curros Enríquez” / Real Academia Galega / A Coruña: Litografía e Imprenta Roel, 1934 / Real Academia Galega

6.- «Monumento a Curros Enriquez. Personas, entidades, y periódicos a quienes se remiten las “Bases”» / Manuscrito / Real Academia Galega

7.- *Centenario de Curros, 1851-1951. Septiembre* / A Coruña, Galicia S. A. Seguros y Reaseguros, 1951 / Real Academia Galega

8.- Programa de actos: “Centenario de Curros Enríquez, 1.851 – 1.951. Homenaje al poeta de las comisiones provincial de Orense y local de Celanova” / Real Academia Galega

9.- Celebración do centenario do nacemento de Curros Enríquez na vila de Celanova / Foto Rico, 1951 / 2 Fot. Positivo Papel / Real Academia Galega

10.- Deseño presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Mariano Izquierdo y Vivas, 1928 / Papel / Real Academia Galega

11.- Anteproxecto do monumento a Curros Enríquez / M. Pinazo, 1921 / Papel / Real Academia Galega

12.- Deseño presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Juan Adsuara e Luis de Sala, 1928 / Papel / Real Academia Galega

13.- Deseño de Busto de Guerreiro celta presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Mariano Izquierdo y Vivas, 1928 / Xeso / Real Academia Galega

14.- Deseño de busto de moza cantando presentado ao primeiro concurso de proxectos de monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Ángel García Díaz, 1927 / Xeso / Real Academia Galega

15.- Maqueta de figura representativa dunha piedade, presentada ao primeiro concurso do monumento a Curros Enríquez / Enrique Marín, 1927 / Xeso / Real Academia Galega

16.- Maqueta de figura representativa da vitoria presentada ao primeiro concurso do monumento a Curros Enríquez / Rafael González Villar e Fernando Cortes, 1927 / Xeso / Real Academia Galega

17.- Busto de muller presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Juan Adsuara e Luís de Sala, 1928 / Xeso / Real Academia Galega

18.- Deseño de Busto de Manuel Curros Enríquez presentado ao segundo concurso de proxectos do monumento a Curros Enríquez, organizado pola Real Academia Galega / Francisco Asorey, 1928 / Xeso / Real Academia Galega

19.- Ferramentas de traballo do escultor Francisco Asorey / Mazo; Punteiro; Cicel; Gradina / Museo do Pobo Galego. Fondo Municipal. Familia Asorey

20.- Carta manuscrita de Otero Pedrayo / Ourense, 15 de xaneiro de 1970 / Real Academia Galega

21.- *Boletín da Real Academia Galega* / A Coruña: Litografía e Imprenta Roel, 11 de agosto de 1934 / Real Academia Galega

22. *La voz de Galicia* / A Coruña, 12 de agosto de 1934 / Real Academia Galega

23.- Asorey figura terminal do monumento a Curros / Autor descoñecido, 1930-1932 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

24.- Inauguración do monumento a Curros Enríquez / Foto Blanco, 1934. / 2. Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

SALA 6

OS POEMAS DE CURROS, VOCACIÓN HIMNÍCA E IDENTITARIA

Coros e orfeóns levaron a palabra de Curros Enríquez a todos os currunchos da galeguedade, foi un dos poetas máis musicados da historia da nosa cultura.

1.- “Un adios a Mariquiña. Melodía Gallega. Letra de Curros Enriquez. Música de J. C. Chané” [Música impresa] / A Coruña: Música y Pianos de Canuto Berea y Ca. / Colección Antón deSantiago

2.- “Como foy? Meus amores. Melodías. J. Baldomir” [Música impresa] / A Coruña: Editores Canuto Berea y Ca. / Real Academia Galega

3.- “Cantiga gallega. Unha noite. Letra de Curros Enríquez. Música de J. Castro Chané” [Música manuscrita] / Excma. Deputación Provincial da Coruña

4.- “Tangaraños. Letra de Manuel Curros Enríquez. Música de J. Castro Chané” [Música impresa] / Excma. Deputación Provincial da Coruña

5.- “Os teus ollos. Melodía gallega del Mtro. J. Castro Chané” [Música manuscrita] / Real Academia Galega

6.- “Unha noite na eira do trigo. Balada gallega. Letra de Curros Enríquez. Música de Juan Montes” [Música impresa] / A Coruña: Música y Pianos de Canuto Berea y Ca. / Real Academia Galega

7.- “Adios a Mariquiña. Melodía gallega”; “Meus amores” / Conchita Supervía acompañada con música de cámara / Odeon [disco 78 rpm] / Colección Fernando López-Acuña L.

8.- “Cantiga gallega”, “Un adios a Mariquiña” / Ofelia Nieto / Odeon [disco 78 rpm] / Colección Germán Cruz Vázquez

9.- “Os teus ollos. Letra de Curros Enríquez. Música de Castro Chané” / Coral de Ruada / Barcelona: Regal [Ca. 1931-1955], [disco 78rpm] / Museo de Pontevedra / ARQ. Documental, D.C. 23-4

10.- Chané na Coruña / Avrillon, 1907-1908 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

11.- Orfeón Ecos de Galicia / Antonio Pla, 1911 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

12.- Retrato de Xosé Castro Chané / Dufart y Mañan, 1911 / Fot. Positivo papel. / Real Academia Galega

13.- José Baldomir coas coristas do Orfeón El Eco / Autor descoñecido, 1892-1902 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

14.- Retrato de José Baldomir / Portela Estudio, 1900-1910 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

15.- Retrato de Ofelia Nieto / Walken, 1925 / Fot. Positivo papel / Real Academia Galega

OUTROS ACTOS

O 24 de xaneiro de 2008 a Cámara Oficial de Comercio, Industria e Navegación da Coruña tributou unha homenaxe á Real Academia Galega, na que interveu o Presidente da RAG, Xosé Ramón Barreiro Fernández cunha conferencia titulada “O papel da burguesía na historia da Coruña”. O acto tivo lugar na sede da Cámara de Comercio na Coruña.

Entre os días 12, 13 e 14 de novembro de 2008 tiveron lugar as V Xornadas sobre Lingua e Usos, organizadas polo Servizo de Normalización Lingüística da Universidade da Coruña en colaboración coa Real Academia Galga. Este ano versaron sobre a lingua galega e a docencia universitaria. As xornadas tiveron lugar no Paraninfo da Reitoría da UDC.

SECCIÓNS DA REAL ACADEMIA GALEGA

I. SECCIÓN DE LINGUA: componse dos seguintes seminarios:

1. Seminario de Lexicografía

Creado en 1983.

Director: D. Manuel González González.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Traballos desenvolto:

Durante o ano 2008 realizáronse as seguintes actividades dentro do Seminario de Lexicografía da Real Academia Galega:

1. Actualizouse a indicación dos SINÓNIMOS, ANTÓNIMOS e FORMAS COMPLEMENTARIAS na nova edición do *Diccionario da Real Academia Galega*, de acordo coa incorporación de novas entradas, de novas acepcións, e tendo en conta a nova distribución destas. Por ex.:

paduán -ana adx. 1. De modos rústicos, pouco refinado ou delicado. *Ai, que paduán es, meu nenño!* Tamén s. *Non quero ver eses paduáns por aquí.*

SIN. **badoco, paifoco, pailán, pailaroco, paiolo. 2.** Que non é moi listo ou que non ten malicia. *Non sei como anda con ese mozo tan paduán.*

Tamén s. *Sodes uns paduáns e engánalos calquera.* SIN. **apaiolado, paiolo, papán, parvo, paspán. 3.** Lacazán. *Non te xuntas con ese paduán, que non fas nada en todo o día.*

2. Elaborouse o *Diccionario galego de pronuncia*, obra do académico correspondente Xosé Luís Regueira, que recolle todas as entradas establecidas no *Vocabulario ortográfico da lingua galega*, ás que se lle asigna en transcripción fonética a realización que se estima máis correcta. Nalgúns casos, especialmente aqueles afectados por fenómenos como a metafonía ou a alteración do timbre das vogais como consecuencia da presenza dunha consoante nasal trabando a sílaba, admítense dúas realizacións distintas.

Isto tamén ocorre no caso dalgúns cultismos que non presentan unha adaptación uniforme en todo o territorio galego.

3. Levouse a cabo a revisión sistemática de todas as entradas da nova edición do Dicionario da Real Academia Galega,
4. Publicouse o número 29 de *Cadernos de Lingua*, correspondente ao ano 2007, no que, amais das recensións críticas, se inclúen os seguintes traballos:
 - V. FRESCO BARBEITO, “Transliteración e adaptación do árabe: Aplicación terminolóxica”
 - R. GUTIÉRREZ PICHEL, “Documentación latino-romance ‘non dispositiva’ na emerxencia do galego escrito”
 - X. DOMÍNGUEZ DONO, “O uso do galego nas organizacións non gobernamentais para o desenvolvemento”
 - Mª P. ALVARIÑO, Mª L. MARTÍNEZ, B. SÁNCHEZ, “As colocacións nos dicionarios e obras terminográficas”

2. Seminario de Sociolingüística

Creado en 1990.

Director: D. Manuel González González.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Traballos desenvolto:

Ao longo do ano 2008 o equipo de investigación do Seminario de Sociolingüística da RAG realizou as seguintes actividades:

1. Redacción definitiva do segundo volume do MSG-04: *Mapa Sociolingüístico de Galicia 2004: Usos lingüísticos en Galicia* (González González, M.; Rodríguez Neira, M. A.; Fernández Salgado, A.; Loredó Gutiérrez, X. e Suárez Fernández, M. I. (2008) *Mapa Sociolingüístico de Galicia 2004. Usos lingüísticos en Galicia. (vol. II)*. A Coruña: Real Academia Galega).
 Procedeuse á redacción definitiva e publicación do segundo volume do MSG-04: *Mapa Sociolingüístico de Galicia 2004: Usos lingüísticos en Galicia* tendo en conta os datos e resultados máis significativos *das diferentes análises*. Realizáronse análises estatísticas univariantes, bivariantes e multivariantes sobre as variables referidas á lingua habitual, lingua do pensamento, lingua habitual da lectoescritura, usos lingüísticos na familia, usos lingüísticos na escola, usos lingüísticos no ámbito laboral, usos lingüísticos noutros ámbitos e situacións comunicativas e usos lingüísticos nas tecnoloxías da información e da comunicación (TIC).
2. Análise dos datos do Mapa Sociolingüístico de Galicia 2004 (MSG-04) referidos ás actitudes lingüísticas.

Realizáronse análises de frecuencias referidas ás variables actitudinais. Elaboráronse gráficas e táboas de resultados e comentarios das mesmas. Despois da análise e reflexión sobre os datos iniciouse a redacción do terceiro volume do MSG-04: *Mapa Sociolingüístico de Galicia 2004: Actitudes lingüísticas en Galicia* tendo en conta os datos e resultados máis significativos. Espérase que este terceiro volume se edite a finais do vindeiro ano.

4. Asesoramento á Compañía da Radiotelevisión de Galicia para a elaboración dun estudo sociolingüístico sobre o devandito organismo. O Seminario de sociolingüística da RAG realizou un cuestionario para este estudo, e realizou unha planificación para a súa posible realización.

3. Servizo de Terminoloxía Científico-Técnica en lingua galega (TERMIGAL)

Creado en 1996.

Director: D. Manuel González González.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Traballos desenvolto:

Durante o ano 2008, o traballo do Servizo Galego de Terminoloxía científico-técnica (TERMIGAL), dentro da RAG, centrouse especialmente nos seguintes aspectos:

1. Resolución de consultas terminolóxicas e lingüísticas

A consulta de dúbidas terminolóxicas sobre os distintos campos de especialidade é, sen ningunha dúbida, a sección do Servizo que crece dunha maneira máis espectacular, tanto as realizadas por vía telefónica como as realizadas por correo electrónico.

Neste momento, practicamente dúas persoas están dedicadas de maneira case exclusiva á resolución de dúbidas deste tipo. As consultas que se fan a TERMIGAL esperan unha solución case inmediata, o que esixe, a non ser nos casos en que se trate de termos xa consultados, que unha persoa se poña sen dilación a estudar o concepto do termo, o seu lugar nunha árbore de campo, as solucións dadas a este concepto nas demais linguas, e a efectuar as consultas necesarias antes de emitir un informe.

Ao longo deste ano recibíuse en TERMIGAL, aproximadamente, unha media de 25 consultas diarias, e se ben é certo que moitas delas están referidas a termos xa estudados, unha boa parte fan referencia a realidades practicamente descoñecidas, que esixen un grande esforzo de información por parte dos investigadores deste Servizo.

Os ámbitos científicos que presentaron un maior volume de consultas foron os das Ciencias Naturais (Botánica e Zooloxía), a industria das artes gráficas, da madeira e da metalurxia; o mundo relacionado coa hostalaría (especialmente a gastronomía e a alimentación) e o mundo da economía e da empresa.

2. Tergal

Estívose preparando a base de datos terminolóxica de Termigal, que leva por título TERGAL, e que estará aloxada no servidor do Centro Ramón Piñeiro, e á que se poderá acceder tanto a través da páxina web do Centro Ramón Piñeiro como da páxina web da Real Academia Galega. Esperamos que a apertura desta nova ferramenta permita a moitos usuarios resolver de maneira autónoma moitas das súas dúbidas. A esta base de datos unicamente se incorpora a terminoloxía de carácter sistemático, referida a aqueles campos que xa están estudados por Termigal. Pero ao longo do ano 2009 trataremos tamén de poñer accesible outra base de datos de terminoloxía puntual, na que se recollan as preguntas que foron formuladas como dúbidas por usuarios de distintos campos de especialidade.

3. Vocabulario do motor

O campo da automoción é un dos máis importantes porque vai destinado tanto ao mundo dos especialistas (talleres, garaxes, fabricantes de coches, autoescolas, etc.) coma a calquera usuario. Hoxe todo o mundo ten un coche, e aínda que non sexa especialista está necesariamente en contacto cunha serie de pezas básicas que forman parte do coñecemento de moitos cidadáns. Dentro do campo da automoción, na programación deste ano atópase o estudo do sector do motor.

Para cada termo seleccionado ofrécese a entrada en galego, a súa definición cun exemplo ilustrativo e as posibles correspondencias desta en seis linguas (castelán, portugués, inglés, francés, catalán e italiano) cando é posible.

A ficha terminolóxica desta base está integrada polos seguintes 30 campos.

Nº de rexistro	Fonte do sinónimo
Autor/a	Castelán.
Data	Cat. cast
Termo galego	Font cast
Categoría gramatical do termo en galego.	Portugués
Fonte do termo galego.	Cat port
Definición.	Font port
Exemplo.	Catalán
Sinónimo.	Font cat
Categoría do sinónimo.	Ilustración

4. Vocabulario de botánica

Outro dos campos de especialidade sobre o que se estivo traballando en terminoloxía sistemática foi o da botánica, campo elixido en razón do gran número de usuarios que existen desta especialidade e das dúbidas denominativas que ofrecen moitas plantas.

A base conta actualmente con 2460 rexistros, que ofrecen o nome galego, coa súa categoría, pero tamén os seus nomes científicos, cando son pertinentes, e, na maioría dos casos, os seus equivalentes noutras linguas como: castelán, inglés, francés, alemán e italiano.

5. Vocabulario das TIC

A Real Academia Galega, a través de TERMIGAL, estivo traballando durante o ano 2008 na realización do *Diccionario das Tecnoloxías da Información e da comunicación*, proxecto no que colabora co Colexio de enxeñeiros de telecomunicacións de Galicia e coa Escola Técnica Superior de enxeñeiros de telecomunicacións da Universidade de Vigo.

6. Documentación

Mantense unha continuada actualización da sección de documentación, de maneira que se procura non só que non falte ningún dos traballos terminolóxicos realizados referidos á lingua galega, senón tamén contar coas obras de referencia máis importantes referidas á teoría e práctica do traballo terminolóxico.

4. Seminario de Gramática

Creado no ano 2000.

Directora: D.ª Rosario Álvarez Blanco.

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e Real Academia Galega.

Traballos desenvolto:

A redacción da *gramática galega* continúa na mesma liña descrita en anos anteriores. O equipo constituído por Álvarez / Cidrás / González Seoane / Regueira / Xove definiu os seus criterios en Álvarez/Monteagudo 2004 e segue aplicándoos.

Posto que a gramática da RAG ten que ser descritiva do galego estándar pero, asemade, debe informar sobre a corrección lingüística e orientar o uso oral e escrito do galego máis axeitado a cada situación lingüística, o equipo redactor non sempre atopa na bibliografía bases seguras, que lle permitan ir máis aló da respectiva experiencia como falantes dos seus membros. Por iso, parte do traballo dos integrantes do equipo se concreta primeiro en investigacións puntuais, que ven a luz en forma de artigos ou comunicacións. Iso non impi-

de que a redacción do texto académico avance, se ben con máis lentitude da prevista a priori.

Paralelamente, avanza de forma máis decidida a base de datos de construcións semánticas e sintácticas dos verbos galegos máis frecuentes, no marco do proxecto *Construcións verbais e sintaxe da oración*, resultado dunha cooperación entre o ILG e o Seminario de Gramática da RAG.

Este proxecto ten como finalidade a descrición das estruturas sintácticas oracionais do galego moderno a partir do verbo e presentada en forma de base de datos. O corpus inicial consta duns 100.000 rexistros seleccionados entre o material ofrecido polo Tesouro Informatizado da Lingua Galega (TILG: <http://www.ti.usc.es/tilg/>). Para os constituíntes de cada oración establécese a función sintáctica, algunhas características semánticas e o tipo de unidade que a manifesta, coas particularidades formais que presenta en cada oración. Ademais destas informacións, a base de datos coa que se traballa contén sempre a acepción semántica do verbo estudado, a secuencia completa de todos os constituíntes da oración da que é núcleo o verbo e o esquema sintáctico dos constituíntes requiridos polo verbo nesa oración. Esta descrición permitirá un uso moi amplo, e en sentidos diferentes, da base de datos. Á parte desta utilidade xeral da base, o obxectivo primeiro do equipo céntrase na descrición dos verbos galegos tanto no relativo ás acepcións coma no que se refire ás construcións sintácticas, con vistas á elaboración dun dicionario de verbos, que á súa vez se encaixa dentro dos traballos lexicográficos planeados por ambas as institucións.

Seguindo co traballo de descrición de anos anteriores, durante o ano 2008 foron analizados e procesados rexistros dos verbos de maior frecuencia seleccionados, en concreto dos verbos *dar*, *ver*, *mirar*, *ollar*, *oír* e *sentir*, que en total supoñen a incorporación ao corpus de algo máis de 6.300 novos rexistros.

5. Seminario de Onomástica

Creado en 2001.

Director: D. Antón Santamarina Fernández.

Financiamento: Real Academia Galega.

Traballos desenvolto:

A Comisión de Onomástica, a través do seu membro e académico de número, D. Xesús Ferro Ruibal, durante o ano 2008, elaborou numerosos informes solicitados por institucións xurídicas e particulares referidos, os máis deles, a establecer a forma galega correcta dun nome ou dun apelido, entre os que figuran:

Nomes: Dores, Henrique, Helena, Juan, Luar, Mael, Naia, Noa, Xan, Xavier, Xelo, Xusto.

Apelidos: Cajete, Vilar, Freixeiro, Fontes, Pose, Ricoi, Teixeira, Xuncal.

Topónimos: Galicia/Galiza, Pontevedra e Ourense.

Outros termos: greleiro

6. Cursos de lingua e cultura galegas para estranxeiros e españois de fóra de Galicia

Creados en 1993.

Director: D. Francisco Fernández Rei

Financiamento: Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

Colaboración: Universidade de Santiago de Compostela

Memoria:

A XXI edición dos Cursos de lingua e cultura galegas para estranxeiros e españois de fóra de Galicia desenvolveuse entre o 2 e 30 de xullo de 2008

1. Participantes e países: Foron 94 os alumnos e alumnas que participaron nos cursos, procedentes dos seguintes países: Alemaña, Arxentina, Brasil, Reino Unido, República Checa, Chile, Croacia, Cuba, Estados Unidos, Estonia, Finlandia, Grecia, India, Irlanda, Italia, Hungría, Polonia, Portugal, Romanía, Rusia, Serbia, Suíza, Ucraína e Xapón e diversos puntos de España.
2. Recepción e asignación de nivel: 2 de xullo, data de chegada do alumnado, na secretaría dos cursos instalada no seminario A do Instituto da Lingua Galega foise recibindo a partir das dez da mañá a cada un dos alumnos e alumnas para lles entregar toda a documentación do curso e a relativa ás bolsas ó alumnado a que lle foi concedida.

Ás 16:00 h realizáronse na aula 8 da Facultade de Xeografía e Historia da USC as probas para coñecer o nivel do alumnado, especialmente para quen tiña realizado un nivel dentro destes cursos de verán. Á tarde baixa procedeuse á distribución dos grupos que, despois dalgún reaxuste, quedaron do seguinte xeito:

- Elemental A (19 estudantes): un curso teórico e práctico
- Elemental B (19 estudantes): un curso teórico e práctico
- Medio (32 estudantes): un curso teórico e dous prácticos
- Curso Superior de Filoloxía Galega (24 estudantes).

3. Inauguración dos cursos: O venres 4 de xullo, despois das clases teóricas da mañá, realizouse ás doce do mediodía o acto oficial de apertura dos cursos de verán no Salón de Graos da Facultade de Filosofía da Universidade de Santiago de Compostela, na praza de Mazarelos.

Neste acto tomaron parte o Vicerreitor de Relacións Institucionais da USC (D. Lourenzo Fernández Prieto), a Secretaria Xeral de Política Lin-

güística da Xunta de Galicia (D.ª Marisol López Martínez), o Secretario da Real Academia Galega (D. Manuel González González), a Directora do Instituto da Lingua Galega da USC (D.ª Rosario Álvarez) e o Director dos cursos (D. Francisco Fernández Rei).

4. Actividades académicas: As actividades académicas con carácter obrigatorio realizáronse seguindo o esquema e horario en aulas da Facultade de Xeografía e Historia da USC, agás os días 3 e 4 en que parte das actividades académicas tiveron que realizarse na Facultade de Filosofía:

De 9:30 a 11:30 h clases teóricas para todos os grupos na. Desenvolvéronse na aula 2 (Elemental A), aula 3 (Elemental 3), Medio (aula 5) e aula 6 (Superior).

De 12:00 h a 13:30 h conferencia sobre algún tema de cultura galega ou ben proxección de documentais ou películas, que nalgúns casos tiñan relación co tema que se ía tratar na conferencia do seguinte día. Realizáronse na aula 8.

De 16:00 h a 17:30 h clases prácticas para os niveis elemental A e B e medio.

De 16:00 h a 20:00 h a biblioteca do Instituto da Lingua Galega estivo a disposición do alumnado dos cursos, especialmente para os do curso superior no horario en que os demais estudantes tiñan as clases prácticas. O responsable polas tardes foi Xurxo Martínez González, mentres que de mañá quen se encargou da biblioteca foi Flori Xoubanova.

- 4.1. Profesorado: A distribución do profesorado dos niveis elemental e medio foi a seguinte:

Elemental A: David Rodríguez Lorenzo (teoría), Iria Pérez Mariño (práctica).

Elemental B: Ana García García (teoría), María López Suárez (práctica)

Medio: M.ª Carme Pazos Balado (teoría), Ana Fachal Fraguela (práctica A), Silvia Viso Pérez (práctica B).

- 4.2. Curso Superior de Filoloxía Galega: Desenvolveuse co profesorado, temas e datas que se indicara na comisión de programación:

I. Seminario impartido polos profesores Xesús Alonso Montero e Xosé Manuel Salgado (3, 4, 7, 8 de xullo): *Leccións de literatura galega*.

II. Seminario impartido polo profesor Xosé Luís Regueira (9, 10, 11, 14, 15 de xullo): *Problemas de gramática galega*.

III. Seminario impartido polo profesor Ramón Mariño (16, 17, 18, 21, 22 de xullo): *Constitución e historia da lingua galega*.

- IV. Seminario impartido pola profesora Rosario Álvarez (23,24, 28, 29, 30 de xullo): *Variación e cambio lingüísticos no galego actual*.
- 4.3. Conferencias: Os temas e os conferenciantes foron os indicados na comisión de programación. Estiveron a cargo dos seguintes profesores ou investigadores:
- 4 de xullo: Xesús Alonso Montero *No 68 compostelán naceu a Nova Canción Galega*.
- 7 de xullo: Xosé Ramón Barreiro *Introdución á historia contemporánea de Galicia*.
- 9 de xullo: Xosé Manuel Salgado *Reflexións e suxerencias ó redor da obra de Xosé Luís Méndez Ferrín*.
- 11 de xullo: Xosé Luís Méndez Ferrín *Sarmiento e o rexurdir da literatura galega*.
- 14 de xullo: Henrique Monteagudo *A situación da lingua galega hoxe*.
- 16 de xullo: Anxo Angueira *Fernández Morales e a literatura estremeira*.
- 18 de xullo: Margarita Ledo Andión *Algunhas razóns para a creación*.
- 21 de xullo: Uxía Senlle *Historia condensada da música galega recente*.
- 24 de xullo: Xavier Vence *A economía galega no século XXI: transformacións e potencialidades*.
- 28 de xullo: Luís Rei *Patrimonio do Vento e do Sal. Apuntes sobre cultura marítima galega*.
- 4.4. Películas e documentais: Fixéronse as proxeccións seguintes:
- 8 de xullo: filme *O soño dunha noite de verán*, de Ángel de la Cruz e Manolo Gómez.
- 10 de xullo: filme *O agasallo de Silvia*, de Dionisio Pérez.
- 15 de xullo: documentais *Fronteiras* [situación do galego de Asturias, León e Zamora] e *A terceira póla* [situación do “galego” de Cáceres], de Rubén Pardiñas.
- 17 de xullo: filme *Santa Liberdade*, de Margarita Ledo.
- 22 de xullo: documentais *Carcamáns* [o *Prestige* visto desde A Illa da Arousa] de Marcos Nine; e *Cambados á beira do mar*, de Xaquín Cuíña e Ramón Otero [marisqueo na praia e a flote e pesca de baixura en Cambados].
- 29 de xullo: filme *A mariñeira*, de Antón Dobao.

5. Actividades extraacadémicas: No comezo do curso, unha das clases prácticas dos grupos elemental A e B consistiu nunha visita guiada ó Museo do Pobo Galego, acompañado o alumnado polo profesorado de prácticas deses grupos.

A partir das 18.00 h realizáronse moi diversas actividades extraacadémicas con carácter voluntario. Salientamos soamente as que dalgún xeito se relacionan con actividades académicas dos cursos:

- a) 15 de xullo, 20 horas. Asistencia en Padrón ó acto de Conmemoración do 123º Aniversario do Pasamento de Rosalía de Castro, da Fundación Rosalía de Castro. Acudiu unha boa representación de estudantes dos niveis superior e medio.
- b) 17 de xullo, 18 horas. Visita á exposición *As nosas palabras, os nosos mundos* sobre a lingua galega na diversidade lingüística, organizada pola Secretaría Xeral de Política Lingüística (Mosteiro de San Martiño Pinario, Santiago de Compostela, xullo 2008). Ese día acudiron os grupos medio e elemental, acompañados pola secretaria dos cursos Malores Villanueva; e o 28 de xullo, á hora das clases prácticas fixérono os grupos elemental A e B, acompañados polas profesoras.
- c) 28 de xullo, ás 18 horas. Visita á redacción do xornal compostelán *Galicia Hoxe* e ós estudos de Correo TV e Radio Obradoiro, acompañados polo director e a secretaria dos cursos de verán. Cada día do mes de xullo recibíanse na secretaria dos cursos varios exemplares do devandito xornal para traballar nas clases prácticas.

Ademais, o 26 de xullo catro estudantes (un do superior e tres do medio) participaron en directo no programa “Máis berberchos”, que se emitía na Radio Galega das doce da noite á unha da madrugada.

6. Excursións: Realizáronse tres excursións de xornada completa, tres sábados, co percorrido que se indicara na sesión de programación.

A primeira excursión (5 de xullo) foi ás terras de Allariz e Celanova. Pola mañá percorreuse todo Allariz; e despois de xantar a Celanova, nesta vila visitouse a vila, o mosteiro e a Casa dos Poetas, onde estaba a exposición “Na fronte unha estrela” organizada pola Real Academia Galega con motivo do centenario do pasa-

mento de Curros Enríquez. Finalmente visitouse a torre de Vilanova dos Infantes. Fixo de guía todo o día Xosé Antón Laxe Martiñán, de Allariz, acompañado polas profesoras dos cursos Ana García e Silvia Viso.

A segunda excursión (12 xullo) foi á Mariña de Lugo. Visitouse o Museo do Mar de San Cibrao e logo Sargadelos e o porto de Burela; despois de xantar en Cangas de Foz; pola tarde foise á popular praia de Augas Santas (oficialmente praia das Catedrais), de Ribadeo, e á igrexa de S. Martiño de Mondoñedo, de Foz. Fixo de guía en todo o percorrido pola Mariña Paco Rivas Domínguez, de Nois-Foz, aínda que na igrexa de San Martiño o guía foi Xesús de Breogán, de Foz. Tamén participaron na excursión a secretaria dos cursos Malores Villanueva e a profesora María López Suárez. A terceira excursión (19 xullo) foi ó Salnés. Comezou a visita na igrexa e no mosteiro da Armenteira, guiados pola monxa galega Paula do devandito mosteiro; logo baixouse á parroquia de Vilariño en Cambados para visitar a adega de albariño Martín Códax, acompañados por Xosé Chantada (presidente desa adega cooperativa) e guiados por persoal da adega, María Garrido e María Otero. A seguir visitouse o piñeiral de Tragove cantado por Cabanillas para contemplar a vista sobre o mar da Arousa que xa se tivera desde a terraza da adega Martín Códax, e xantouse na estrema de Ribadumia e Cambados, na desembocadura do Umia. Pola tarde visitouse o Muíño de Mareas da Seca (Cambados) guiados por José Luís Meijón, fíxose unha breve visita á Illa da Arousa e, finalmente, en Vilanova da Arousa visitouse o Pazo do Cuadrante, todo el dedicado a Valle-Inclán, guiados por Fátima, que a seguir nos levou ata a milenaria Torre de Cálogo (símbolo de Vilanova) e polos espazos relacionados coa figura de Valle-Inclán, para rematar na casa dos irmáns Camba no barrio de Vila maior. O director dos cursos F. Fernández Rei e a profesora Carme Pazos acompañaron os estudantes en toda a excursión polo Salnés.

7. Xantar de irmandade: Programárase a celebración dun xantar de irmandade e confraternización entre o estudantado e o profesorado do curso para o 24 de xullo ó ar libre no “Refuxio” de Sigüeiro, á beira do río Tambre. Celebrouse ese mesmo día, pero ante o repentino cambio do tempo e a previsible chuvia, trasladouse ó lugar de Campos (parroquia de Santa María de Teo), cerca do río

Ulla, nun amplo e acristalado local social que nos cedeu o concello de Teo. O alumnado puido coñecer unhas das periferias de Santiago e particularmente a zona onde se desenvolveu a Batalla de Cacheiras, feito histórico relacionado co alzamento de 1846 a que se referira o presidente da RAG na súa conferencia.

A requirimento do director dos cursos, o Alcalde de Teo e a Concelleira de Cultura e Deportes tiveron a ben achegarse, saudar os estudantes e agasallar a cada un co libríño de Xosé M.ª Álvarez Blázquez *Berro en lembranza dos herois de Carral*, que inclúe o texto “Da derrota á Vitoria. O levantamento de 1846” do presidente da RAG Xosé Ramón Barreiro.

Despois do xantar, e durante varias horas, houbo diversas actividades de integración e un festival de cancións (e nalgún caso danza) no que participou todo o alumnado agrupado por países. Previamente a este festival Antón Santamarina interpretou varias pezas musicais con gaita; e a seguir, a secretaria dos cursos foi animando a cada grupo de alumnos a intervir no animado e orixinal festival, do que se conserva detallada constancia fotográfica.

8. Clausura dos cursos: O acto de clausura tivo lugar o día 30 de xullo, despois da revisión dos exercicios realizados e da cumprimentación das enquisas de avaliación.

Celebrouse no Salón de Actos da Facultade de Filosofía da USC, coa participación da Vicerreitora de Profesorado e Organización Académica (D.ª María Dolores Domínguez Santos), a Secretaria Xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia (D.ª Marisol López Martínez), o Secretario da Real Academia Galega (D. Manuel González González), a Directora do Instituto da Lingua Galega da USC (D.ª Rosario Álvarez Blanco) e o Director dos cursos (D. Francisco Fernández Rei).

No acto fíxose entrega dos diplomas de asistencia ós alumnos e alumnas, e dos diplomas de capacitación a quen superou as probas establecidas para cada nivel. No remate do acto, igual que se fixera o día da inauguración, serviuse un refrixerio ás autoridades, ó profesorado e a todo o alumnado.

II. SECCIÓN DE HISTORIA

Creada en 1998.

Director: D. Xosé Ramón Barreiro Fernández.

Financiamento: Parlamento de Galicia e Real Academia Galega.

Traballos desenvoltos:

A colección *Letras da Academia* verá incrementados os seus fondos editoriais cun novo título: unha coidada edición a cargo da profesora Saurin de la Iglesia da poesía de Antonio de la Iglesia. Deste xeito quere a Academia corresponder á confianza depositada polos herdeiros deste ilustre galeguista que depositaron importantes fondos documentais na Real Academia Galega.

III. SECCIÓN DE LITERATURA

Creada en 1998.

Director: D. Xesús Alonso Montero.

Financiamento: Real Academia Galega.

Traballos desenvoltos:

No ano 2005 publicouse na colección *Galicia Viva* da Fundación Barrié de la Maza o segundo tomo da obra *Cartas a Murguía II*, que abarcaba a correspondencia pasiva de Murguía entre os anos 1869-1885. O tomo denominado *Cartas a Murguía III* (1886-1923), a cargo do profesor Barreiro Fernández e de Xosé L. Axeitos está a punto de saír do prelo, completando deste xeito a correspondencia pasiva de Murguía. Os mesmos investigadores están a traballar xa no tomo final, a correspondencia activa do Patriarca.

BIBLIOTECA E HEMEROTECA

Creadas en 1905.

Director: D. Xosé Luís Axeitos Agrelo.

Financiamento: Consellería de Cultura, Comunicación Social e Turismo da Xunta de Galicia.

Traballos desenvoltos na Biblioteca e Hemeroteca:

1. Rexistro informatizado dos fondos bibliográficos que foron chegando ao longo do ano.

Doazón: 548 volumes

Intercambio: 223 volumes

Compra: 284 volumes

2. Envío mensual de avisos de recibimento e agradecemento a todos os particulares e institucións que mandan publicacións, xa sexa en concepto de donativo ou intercambio.

3. Cotexo de datos entre os primeiros libros de rexistro e o rexistro informatizado actual co obxecto de mellorar a identificación das distintas obras e complementar a súa información.

4. Xestión dos diversos donativos efectuados dende a biblioteca a distintas institucións que así o solicitan con dous claros obxectivos:

- 4.1. Solidariedade con estas institucións.
- 4.2. Liberación de espazo útil nas nosas instalacións, posto que constitúe unha vía de saída para os fondos repetidos cos que contamos.

No ano 2008 foron doados 137 volumes

5. No capítulo de saídas temporais de fondos destacamos a achega bibliográfica e xestión do todo o relacionado coas seguintes exposicións :

Na frente unha estrela (Celanova e A Coruña), organizada pola Real Academia Galega en colaboración co Concello de Celanova e o Concello da Coruña.

Minerva e Marte. O Batallón Literario de 1808, organizada pola Universidade de Santiago.

A historieta galega, organizada pola Consellería de Cultura e Deporte da Xunta de Galicia e a Concellería de Cultura do Concello de Santiago.

Jenaro Mariñas del Valle, organizada pola Concellería de Cultura do Concello da Coruña, a Universidade da Coruña e a Asociación Socio-Pedagóxica Galega.

La ciudad desde los tiempos de Alfonso IX, organizada polo Concello da Coruña.

6. Xestión da base de datos de intercambios de publicacións entre a Real Academia Galega e diversas entidades, así como dos correspondentes envíos.
7. Continuouse coa catalogación informatizada das monografías (Fondo Murguía, Chao Espina e fondo xeral) e tras finalizar a revisión da biblioteca para de detectar posibles publicacións periódicas con destino a hemeroteca rematouse a catalogación informatizada deste fondo reubicado. No momento actual podemos afirmar que está catalogada a totalidade de publicacións periódicas da Real Academia Galega. Non obstante seguiremos a incrementar o fondo cos novos ingresos, xa sexa por donativo, intercambio ou compra.
8. Atención de usuarios (consultas telefónicas, e-mail ou na propia sala de lectura):

- 8.1. Información bibliográfica.

- 8.2. Consulta e reprodución de fondos segundo a normativa.

- 8.3. Tratamento informático destes datos de consulta e reprografía.

Este ano consultáronse 1109 obras e houbo un total de 291 peticións de reprodución, na súa maioría dixitais.

Tamén se atenderon as demandas internas da institución e hai unha estreita colaboración bibliográfica coa Casa-Museo Emilia Pardo Bazán, especialmente no referido á actividade de *Os xoves da Rúa Tabernas*.

ARQUIVO

Creado en 1905.

Director: D. Xosé Luís Axeitos Agrelo.

Financiamento: Consellería de Cultura, Comunicación Social e Turismo da Xunta de Galicia.

Traballos desenvolto:

Ao longo do ano 2008 realizáronse os seguintes traballos técnicos no arquivo:

1. Descrición e organización dos seguintes fondos:

Claudio Varela de Cambre

Familia Loriga

Familia Troncoso

Familia Calvet

Pazo de Miraflores

José Ibáñez Fernández

Marino Dónega Rozas

Pura Vázquez

2. Estruturação e mantemento das coleccións facticias. Comezo da catalogación.

3. Redacción dos seguintes plans e normas:

Plan de urxencia e actuación en desastres

Comezo do Manual de procedementos: préstamo

Redacción dunha folla de reclamacións para os usuarios do arquivo

Información profesional: NOGADA, NEDA.

4. Implantación do Sistema Integrado para a Xestión de Arquivos ALBALA

5. Xestión das reproducións: 63 solicitudes aceptadas, 1 denegada

6. Colaboracións nos seguintes actos, exposicións e publicacións:

Exposición *Na frente unha estrela*

Exposición *A Cidade dende os tempos de Alfonso IX*. Concello da Coruña

Lingua e literatura galega. Editorial Rodeira

A Gran historia de Galicia. La Voz de Galicia

O Carlismo galego. Editorial Liovento

8. Rexistro de entrada:

Compras:

Colección fotográfica Molina Brandao

Cartas comerciais e accións antigas

Fotografías e postais diversas

Alborada de P. Veiga e outras partituras de música galega

Doazóns:

Documentación familiar por María Casás

Correspondencia de C. Vaamonde Lores por Felipe Senén

- 2 obras inéditas de S. Daviña pola Fundación Barrié
 - 5 fotos de Emilia Pardo Bazán por J. Ozores Marchesi
 - Partitura do valse *Saludo a Franco* por Antón Santamarina
 - 8 ms de X. Alcalá por el mesmo
 - Tradución de *Verdad* de Emilia Pardo Bazán e un artigo por D. Soriano
 - 21 fotografías do Cebreiro por L. López Pombo.
9. Atención aos usuarios presencial: 119 en total, 83 en xornada de mañá e 36 en xornada de tarde.
 10. Atención non presencial

CONVENIOS, ACORDOS E CONTRATOS

Durante o ano 2008 a Real Academia Galega asinou unha serie de convenios de colaboración con distintas entidades co fin de desenvolver proxectos concretos:

- Convenio de cooperación entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para o mantemento do Servizo de Terminoloxía Científico-Técnica en lingua galega.
- Convenio de cooperación entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para a organización da vixésimo primeira edición dos Cursos de verán de lingua galega para estranxeiros.
- Convenio de colaboración entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para traballos de lexicografía e da gramática galega.
- Convenio de cooperación entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia e a Real Academia Galega para darlle continuidade ao equipo de traballo sociolingüístico.
- Convenio entre a Consellería de Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia para a informatización da biblioteca e o arquivo.
- Financiamento da edición do *Boletín da Real Academia Galega*, pola Fundación Rodríguez Iglesias e Hércules de Ediciones.
- Convenio de colaboración entre a Excm. Deputación Provincial da Coruña e Real Academia Galega para o financiamento das actividades do ano dous mil oito.
- Convenio de colaboración entre a Fundación Galicia Empresa e a Real Academia Galega para a realización dun Dicionario de termos empresariais.
- Convenio de colaboración entre a Excm. Deputación Provincial de Lugo e a Real Academia Galega para contribuír ao financiamento da institución
- Acordo de colaboración entre Fundación Caixa Galicia – Claudio San Martín e a Real Academia Galega para contribuír ao financiamento da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán.

- Subvención da Secretaría Xeral de Política Lingüística para a realización dos seus traballos a prol da normalización lingüística do idioma galego.

OUTRAS CONTRIBUCIÓNS ECONÓMICAS

Ademais dos convenios asinados con institucións, tanto públicas como privadas, a RAG recibiu axudas de tipo económico para contribuír ao desenvolvemento da súa actividade diaria dos seguintes organismos:

- Ministerio de Educación y Ciencia. Secretaría de Estado de Universidades e Investigación (subvención destinada a financiar as actividades e funcionamento da Real Academia Galega).
- Ministerio de Cultura. Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas (axuda para a creación e transformación de recursos dixitais e a súa difusión e preservación mediante repositorios OAI (Open Archives Initiative). Dixitalización do *Boletín da Real Academia Galega*).

REPRESENTACIÓN DA RAG

A Real Academia Galega ten representación institucional nas seguintes entidades:

- Consello da Cultura Galega.
- Consello de Comunidades Galegas.
- Consello Social da Lingua Galega (Concello de Vigo).
- Fundación Cidade da Cultura de Galicia.
- Instituto da Lingua Galega.
- Padroado da Biblioteca do Real Consulado.
- Padroado da Biblioteca Nacional.
- Padroado da Fundación Caixa Galicia.
- Padroado da Fundación Carlos Casares.
- Padroado da Fundación Castelao.
- Padroado da Fundación Curros Enríquez.
- Padroado da Fundación Germán Sánchez Ruipérez.
- Padroado da Fundación Luís Seoane.
- Padroado da Fundación Manuel Curros Enríquez.
- Padroado da Fundación Rosalía de Castro.
- Padroado do Museo do Pobo Galego.
- Padroado da Fundación Camilo José Cela.
- Padroado da Fundación Otero Pedrayo.
- Padroado da Fundación Manuel Puente “Cultura Gallega” de Buenos Aires.

PREMIOS NOS QUE A RAG TEN REPRESENTACIÓN COMO XURADO

- Premio Antón Losada Diéguez.

- Premio das Letras e das Artes de Galicia.
- Premio de Xornalismo de Opinión Roberto Blanco Torres.
- Premio Trasalba da Fundación Otero Pedrayo.
- Premio Otero Pedrayo.
- Premio Antonio López Ferreiro de Investigación Humanística e Premio para Investigadores Mozos (área de humanidades) correspondentes aos Premios Galicia de Investigación.
- Premios Nacionais de Literatura do Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

INSTITUCIÓNS COLABORADORAS

- Arquivo do Reino de Galicia.
- Asociación de Escritores en Lingua Galega.
- Asociación PuntoGal.
- Asociación Socio-Pedagóxica Galega.
- Caixa Galicia.
- Caixanova.
- Centro Galego de Artes da Imaxe (CGAI).
- Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.
- Concello da Coruña.
- Consello da Cultura Galega.
- Deputación da Coruña.
- Deputación de Lugo.
- Fundación Caixa Galicia.
- Fundación Luís Seoane.
- Fundación Otero Pedrayo
- Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa.
- Fundación Rosalía de Castro
- Fundación Rodríguez Iglesias.
- Fundación Santiago Rey Fernández-Latorre.
- Grupo Radio Televisión de Galicia.
- Hércules de Ediciones.
- Instituto da Lingua Galega (ILG).
- Museo de Pontevedra.
- Museo do Pobo Galego
- Parlamento de Galicia
- P.E.N. Clube de Galicia
- Universidade da Coruña.
- Universidade de Santiago de Compostela.

- Universidade de Vigo.
- Xunta de Galicia

DOAZÓNS, DEPÓSITOS E ADQUISICIÓNS

O 25 de xaneiro de 2008 Ricardo Martínez Longueira (Encuadernaciones Ex – Libris) doou á Real Academia Galega un documento de libramento do concello en concepto de donativo (150 ptas.) polo palco a favor do baile de beneficencia organizado por Emilia Pardo Bazán a beneficio da colonia escolar da Coruña e do sanitario “La Gallega” de Madrid.

O 14 de febreiro de 2008, o Conselleiro de Presidencia, Administracións Públicas e Xustiza da Xunta de Galicia, D. Xosé Luís Méndez Romeu doou, á Real Academia Galega, unha bandeira oficial de Galicia.

O 16 de outubro de 2008, Felipe-Senén López Gómez, en representación da Asociación Amigos dos Museo de Galicia, doou á Real Academia Galega a correspondencia e documentos que se detallan a continuación. Estes fondos, procedentes do arquivo persoal de D. César Vaamonde Lores, foron cedidos por dona María López Cortizas, familiar do titular dos mesmos.

1. Unha carpeta de correspondencia entre Cesar Vaamonde Lores e Julio Dávila entre 1921 e 1926. Un total de 104 cartas.
2. Dúas carpetas de correspondencia recibida por Cesar Vaamonde Lores entre 1896 e 1942. Un total de 147 cartas.
3. Unha carpeta de notas, apuntamentos e recortes de prensa para diversos traballos así como documentación familiar e dúas fotografías.

PUBLICACIÓNS DA RAG

Durante o ano 2008 publicáronse as seguintes obras:

ÁLVAREZ BLÁZQUEZ, X. M.ª *Cantares e romances vellos prosificados*. A Coruña: RAG, 2008. Discurso de ingreso.

TABOADA CHIVITE, X., *O culto das pedras no Noroeste peninsular*. A Coruña: RAG, 2008. Discurso de ingreso.

RUTHERFORD, J., *O fermoso sorriso do profeta Daniel*, A Coruña: RAG, 2008. Discurso de ingreso.

COLABORACIÓNS EN PUBLICACIÓNS

O himno galego. Documentos históricos 1890-1907, Santiago de Compostela, Universidade da Coruña, Universidade de Santiago de Compostela, Universidade de Vigo. Colaboración da Real Academia Galega, 2008.

Escolma de Poesía Galega, Vigo, Editorial Galaxia, Real Academia Galega, 2008, edición facsimilar.

A patria enteira. Homenaxe a Xosé Ramón Barreiro Fernández, Santiago de Compostela, Consello da Cultura Galega, Universidade de Santiago de Compostela, Real Academia Galega, 2008 (ed.: X. L. Axeitos, Emilio Grandío Seoane e Ramón Villares)

IN MEMORIAM

A Real Academia Galega, académicos e traballadores, quere lembrar con respecto e afecto a **D. José Ignacio Ferreiro López**, leal colaborador e xerente desta Institución durante 43 anos, que faleceu na Coruña o día 16 de xaneiro de 2008.

José Ignacio Ferreiro López e Xosé Ramón Barreiro Fernández (Presidente da RAG) no acto de despedida da Real Academia Galega do Sr. Ferreiro, en xullo de 2006. Real Academia Galega. Arquivo

CAMILO GONZÁLEZ SUÁREZ-LLANOS (“CAMILO GONSAR”)

X. L. Franco Grande

Despois de ter feito en Vigo os estudos de bacharelato, estudou na Universidade de Madrid as carreiras de Dereito e de Filosofía e Letras, especialidade de Filosofía, se ben a primeira, conforme dixo máis dunha vez, sen moito entusiasmo. Dos seus tempos de estudante universitario tiña tres lembranzas moi vivas: unha Universidade moi pouco merecente dese nome –a dos anos cincuenta do século pasado–, un extraordinario profesor –Santiago Montero Díaz– e a relación persoal con Pío Baroja, que o asinou para sempre. Poderíamos engadir tamén o seu contacto coa mocidade galeguista que por entón bulía en Madrid, entre a que sobresaía o monfortino Xosé Luís Allué Andrade, estudante de enxeñeiro de montes, músico e intelectual dunha grande solidez cultural e moi valorado por Camilo. Casou máis ben tarde –tamén aquí sen moita présa–, pero a tempo. Rematados os seus estudos ensinou filosofía en varios institutos de Galicia, e de fóra dela, ata a súa xubilación.

Polos anos cincuenta comezou a soar o seu nome. Primeiro por noticias que nos chegaban de Ramón Piñeiro e Celestino F. de la Vega e logo porque chegamos a coñecer as súas primeiras narracións, as que máis adiante xuntaría no seu libro *Lonxe de nós e dentro*. Poucas veces un primeiro libro terá anunciado de maneira tan concluínte a un bo escritor ulterior. Porque as mellores notas do escritor Camilo Gonsar están xa nese libro, por máis que a materia ou o soporte narrativo dos seus posteriores relatos e novelas variase tanto como variou, dende a experiencia estudantil de *Como calquera outro día* ata o mundo da ambigüidade desa novela engaiolante que é *Cara Times Square* ou a desfeita urbanística das nosas vilas galegas, que reflicte na novela *Desfeita*, entre outros.

Nunca se prodigou como escritor. Os ritmos da súa obra foron como eran os seus ritmos vitais: sen présa e aínda cun certo elegante vagar. Como home escéptico que era –e polo tanto irónico–, ollaba o mundo con mentalidade crítica, co fresco agarimo do humor –que tiña nun grao alto e moi sutil– e coa independencia de criterio do escéptico. Aínda así, a súa obra dista moito de ser pequena. Un volume de narracións que inclúe os seus libros *Lonxe de nós e dentro* (1961) e outras páxinas posteriores, que veñen ser outro libro, e *Arredor do Non* (1995) que forman un volume publicado co rótulo *Relatos completos 1961-1995* e do que, con toda a razón, di Manuel Forcadela que con certeza se trata “dun dos libros máis traballados de cantos teñan sido escritos na literatura galega contemporánea”.

A ese volume de narracións debemos engadir as novelas *Como calquera outro día* (1962), *Cara Times Square* (1980), *Desfeita* (1983) e “A noite da aurora” (2003) e aínda unha longa novela en castelán titulada *Luz del Príncipe Sol*, literatura en segundo grao partindo da novela de Dostoievsky *Os demos*, que comezou de estudante e decidiu publicar en 1996, obras nas aparece unha prosa clara, moi traballada e precisa, dunha aparente sinxeleza, pero que calquera un pouco atento pode ver que é produto dunha moi coidada elaboración. Camilo podería ter escrito, como Thomas Mann, que o escritor é aquel ao que escribir lle resulta máis difícil que ás demais persoas.

Hoxe, en xeral, e aínda non existindo en Galicia unha crítica literaria digna dese nome, Camilo é xa considerado un clásico ben sobranceiro da nosa narrativa. Aprendeu moito na literatura anglosaxoa, da que era moi devoto admirador (máis dunha vez lle oín dicir que non se explicaba o complexo de inferioridade dos ingleses diante da literatura francesa, moi inferior, coidaba el, á anglosaxoa), no seu andar polo mundo –como lava pratos primeiro, como profesor universitario despois, como curioso e moi pertinente esculcador de países como Noruega, Islandia ou Rusia, noutras ocasións–, na súa aberta curiosidade pola literatura nórdica e as sagas, o que o levou a estudar noruegués para ler a Knut Hamsun ou a filosofía de Heidegger, que ben sei que verdadeiramente chegara a entrar nela en profundidade.

O seu mundo intelectual e artístico era moi amplo, moi rico e moi sólido. Sempre me sentín moi amolado pola súa reticencia a publicar nos xornais as ideas que lle agromaban diante de calquera feito de actualidade, porque a serenidade e a agudeza dos seus xuízos eran ben merecentes de ser dados a coñecer. A todos nos terían axudado a comprender mellor o mundo. El si foi un verdadeiro intelectual, no mellor e máis nobre sentido da palabra, isto é, alguén que podía encararse coa realidade con máis criterio que os demais. Pero, entre a súa timidez e a súa modestia, nunca puiden convencelo para que se decidise.

Paréceme, en resumo, que era a solidez a súa nota máis característica: solidez da súa cultura, da súa seriedade no traballo, dos seus xuízos, da súa maneira de se encarar co país e co mundo, da súa fina ironía, do seu escepticismo diante das ideoloxías e dos dogmas, en canto poden ser o opio da intelixencia, do seu humor elegante –porque elegante era, ademais e por riba de todo, a súa rica, atraente e complexa personalidade.

CONSTANTINO GARCÍA, *in memoriam*

Manuel González González

O pasado 23 de outubro de 2008 deixounos o mestre da lingüística galega e compañeiro da Real Academia Galega Constantino García González. Nacido en Oviedo no 1927, cidade na que realizou os estudos de licenciatura de Filoloxía Románica. Presentou a tese de doutoramento sobre as *Ideas lingüísticas en España durante o século XVI* na Universidade Complutense de Madrid, baixo a dirección de Rafael Balbín.

Colaborou no Instituto de Filoloxía Hispánica do Consello Superior de Investigacións Científicas, onde preparou a súa obra *Contribución a los estudios gramaticales. La aportación de El Brocense*, que recibiu o premio nacional de investigación Antonio Nebrija en 1958. Continuou esta liña de historiografía dos estudos gramaticais no seu libro *Estudio sobre la Gramática de Villalón*, publicado polo Consello Superior de Investigacións Científicas en 1971.

De 1953 a 1959 foi profesor axudante das Cátedras de Gramática Xeral e Gramática Histórica da Lingua Española e encargado do Seminario de Filoloxía Románica da Universidade de Madrid, período no que colabora tamén no Seminario Menéndez Pidal e participa na elaboración do glosario do español primitivo, proxecto ao que seguiu vinculado durante moitos anos, e que non vería a luz ata o ano 2003 co título *Léxico hispánico primitivo (siglos VII al XII)*, nunha edición preparada por Manuel Seco. Mágoa que Constantino, debido á súa doenza, non puidese xa gozar plenamente da publicación desta obra, á que tanto cariño lle tiña!

En 1959 marcha como lector á Universidade de Bonn, onde traballa con Harri Meier e con E. Coseriu, e publica varios traballos nas revistas alemás *Romanische Forschungen* e *Archiv für das Studium der Neueren Sprachen und Literatur*.

En 1965 chega á Universidade de Santiago de Compostela como catedrático de Filoloxía Románica, e en poucos anos vai revolucionar os estudos de lingüística galega. Nesta Universidade ocupou os cargos de Secretario da Facultade de Filosofía e Letras durante sete anos e o de decano da Facultade de Filoloxía en varios períodos. Foi director do Secretariado de Publicacións da Universidade e director dos Cursos de Verán da USC. Aínda que non chegou nunca a dirixilos, foi tamén o principal impulsor da creación dos Cursos de lingua e cultura galegas para estranxeiros. O seu compromiso coa USC non lle impediu exercer a docencia en varias ocasións como profesor visitante na Universidade de Colonia.

Fáiseme difícil falar do D. Constantino da etapa galega. Ó falar del teño a sensación de estar falando de min mesmo, porque para min, como para moitos outros compañei-

ros, Constantino foi un segundo pai, do que sempre recibín sabios consellos para o traballo e para a vida, e un compañeiro co que compartín moitas preocupacións e arrobos de pan, momentos moi alegres e momentos duros e tristes. Os seus discípulos, cando o necesitamos, sentimos a calor do seu alento e a proximidade da súa man, sempre cunha xenerosidade nada común.

Non é este o lugar para facer unha relación dos seus traballos no ámbito da lingüística galega e románica (que pode consultarse en calquera das biobibliografías publicadas). Pero o mundo académico galego non só lle está agradecido pola súa produción investigadora, estalle agradecido tamén:

- Ao Constantino que, por primeira vez na historia de Galicia, sentou as bases do estudo rigoroso da nosa lingua. O galego era daquela quizais a variedade románica menos coñecida polos Romanistas de todo o mundo. Fóra dos estudos levados a cabo nos anos vinte polos filólogos da escola de Hamburgo (Krüger, Schröder, ...), e dalgúns traballos de Dámaso Alonso e de Zamora Vicente, a investigación científica sobre a lingua galega era un verdadeiro deserto. A situación sufriu un xiro copernicano coa chegada de Constantino García a Santiago, quen soubo crear unha verdadeira escola de lingüística galega e de lingüística románica. Son moi poucos os que se ocupan en Galicia do estudo da lingua galega ou de calquera outra lingua románica que non digan que son fillos ou netos de Constantino.
- Ao Constantino que, cando chegou a Santiago, significou unha bocalada de aire fresco dentro da Universidade galega. Era unha persoa próxima aos seus alumnos, amante do diálogo. Os seus discípulos consideraban un verdadeiro privilexio poder traballar con el porque ao seu redor respirábase un clima de liberdade, de amizade, de espírito de colaboración, de traballo en equipo, equipo do que el se consideraba un membro máis. As saídas na súa compañía a facer enquisas dialectais a distintos puntos de Galicia quedan no recordo de todos cantos tiveron a sorte de participar nestas pequenas expedicións. Nunha época escura e rancia, soubo abri-las ventás para que entrase aire novo, e soubo rega-la árbore para que esta puidese dar froito.
- Ao Constantino que, en tempos dun preocupante autismo da nosa Universidade, nos deu a oportunidade de coñecer e relacionarnos con Harri Meier, Joseph Piel, Kurt Baldinger, Eugeniu Coseriu, Max Pfister, Paul Teyssier, Manlio Cortelazzo, Luis F. Lindley Cintra, Rodríguez Lapa, Dámaso Alonso, Rafael Lapesa, Antoni M. Badia i Margarit, Manuel Alvar, Vicente Zamora Vicente, Fernando Lázaro Carreter, e coas figuras máis relevantes da Romanística en todo o mundo;
- Ao Constantino que ideou o Instituto da Lingua Galega, que empezou a funcionar no ano 1971, e do que foi o seu primeiro director. Centro no que foi quen a reunir investigadores de tanta valía como Ricardo Carballo Calero, Ramón

Lorenzo, Antón Santamarina, Xosé Luís Couceiro, Guillermo Rojo, e a sentar a súa continuidade cun grupo de mozos entusiastas, entre os que orgullosamente me incluío, do que formaban parte, entre outros, Francisco Fernández Rei ou Rosario Álvarez Blanco. Desde o ILG impulsou a implantación do estudo do galego nas etapas do Ensino Medio e Básico, e promoveu, organizando numerosos cursos intensivos de lingua galega, a formación e capacitación de mestres e profesores que puidesen impartila.

- Ao Constantino que fundou as revistas *Verba* e *Cadernos de lingua*. No ano 1974 creou a revista *Verba, Anuario Galego de Filoloxía*, que axiña conseguiu unha importante acollida internacional tanto pola calidade dos seus contidos como dos seus colaboradores, e que aínda hoxe segue sendo unha das principais revistas científicas da romanística. Con *Verba* aparece regularmente unha colección de anexos sobre temas de lingüística galega e das linguas románicas, que foi inaugurada precisamente coa súa obra *Léxico de la comarca compostelana* (1974). Como anexo desta revista publicaría tamén a súa obra *Glosario de voces galegas de hoxe*, no ano 1985. En 1990 puxo en marcha, dentro da Real Academia Galega, *Cadernos de lingua*, unha nova revista centrada fundamentalmente en temas de lingüística galega, que dirixiría ata o momento da súa morte, e que hoxe vai xa polo número 31, cun número considerable de anexos.
- Ao Constantino que promoveu a elaboración de *Galego I, Galego II e Galego III*, á fronte dun equipo formado por Ramón Lorenzo Vázquez, Antón Santamarina Fernández, Guillermo Rojo Sánchez e Xosé Luís Couceiro Pérez. Foron en realidade os primeiros métodos de aprendizaxe do galego, que acadaron unha difusión realmente sorprendente, e nos que nas décadas dos setenta e oitenta se iniciaron e formaron en lingua galega moitos profesores e moitos alumnos de diversos niveis do ensino.
- Ao Constantino que tivo a valentía de enfrontarse á realización dun Atlas Lingüístico de Galicia. No ano 1973 recibiu o encargo por parte dos responsables do *Atlas Linguarum Europae*, obra patrocinada pola Comisión de Lingüística da UNESCO, de realizar en Galicia as enquisas para este atlas, e con este motivo aproveitou a ocasión para poñer en marcha o *Atlas Lingüístico Galego*, que se converteu na principal obra de referencia da lingüística galega. Formou un equipo con Antón Santamarina, Francisco Fernández Rei, Manuel González González e Rosario Álvarez Blanco, que preparou un Cuestionario publicado en 1974, sobre o cal Francisco Fernández, Manuel González e Rosario Álvarez realizarían as enquisas nos 167 puntos de que consta a rede do Atlas. Non puido ver o final desta obra, pero si a publicación dos tomos dedicados ao estudo da morfoloxía verbal, da morfoloxía non verbal, da fonética, e os primeiros volumes de léxico.

- Ao Constantino que se gababa, e con razón, de ter máis dunha ducia de fillos catedráticos de Universidade e quen sabe cántos de Ensino Medio, que dirixiu máis de cento cincuenta memorias de licenciatura e unhas corenta teses de doutoramento, a maioría sobre temas galegos.
- Ao Constantino que foi un piar fundamental na renovación da Real Academia Galega (onde puxo en marcha os Seminarios de Lexicografía e de Sociolingüística). Despois de ser elixido membro numerario da RAG en marzo de 1982, dedica grandes esforzos en dotala dunha estrutura orgánica máis efectiva, e pon en marcha, primeiro, o Seminario de lexicografía (do que foi director) e, máis tarde, o Seminario de sociolingüística. Na RAG ocupou os cargos de secretario adxunto e, despois, o de secretario. Dentro do Seminario de lexicografía dirixiu o *Diccionario da lingua galega* publicado conxuntamente pola RAG e o ILG no 1990, e codirixiu con Manuel González González o *Diccionario da Real Academia Galega* de 1997. Dirixiu igualmente o *Diccionario castelán-galego da Real Academia Galega* (A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa, 2004) e realizou estudos particulares sobre o léxico de autores galegos, como a *Contribución ó léxico de Álvaro Cunqueiro* (RAG, 1991). Dentro do Seminario de sociolingüística promoveu a realización do *Mapa sociolingüístico de Galicia*, obra magna decisiva para o coñecemento da situación da lingua galega na sociedade, cunha mostra de máis de 38.000 enquisas realizadas no ano 1992 en todo o territorio de Galicia. Desta iniciativa publicáronse: *O galego na comarca de Ferrol* (1993), *Lingua inicial e coñecemento lingüístico en Galicia* (RAG, 1995), *Usos lingüísticos en Galicia* (RAG, 1996) e *Actitudes lingüísticas en Galicia* (RAG, 1997).
- Ao Constantino que soubo poñer a andar o Centro Ramón Piñeiro para a investigación en humanidades, que leva xa quince anos de brillante traxectoria na investigación sobre a lingua e a literatura galegas, con máis de 160 obras publicadas. Neste centro puxo especial énfase no desenvolvemento de proxectos estratéxicos para o galego (como os centrados na síntese de voz ou na tradución automática), na construción de grandes recursos que servisen de axuda a diversos equipos de investigación (bibliografía de lingüística galega, corpus de referencia do galego actual, corpus do latín galaico, base de datos de fraseoloxía galega, corpus de literatura medieval, informe anual de literatura galega etc) e na recuperación de textos, obras e revistas de difícil acceso que fosen de interese para coñecer a historia da cultura galega tanto en Galicia como nos países en que a emigración galega tivo unha importante presenza. Constantino García dirixiu con man mestra o temón deste Centro ata o ano 2002, e desde el impulsou a creación da *Revista galega do ensino*, de carácter didáctico divulgativo e destinada especialmente ao mundo escolar.

- Ao D. Constantino que foi o primeiro catedrático que utilizou a lingua galega nun discurso de apertura de curso na Universidade de Santiago, no ano 1977, que publicou baixo o título de *Galego onte, galego hoxe* (Universidade de Santiago).
- Ao D. Constantino, difusor do coñecemento sobre a lingua galega na nosa sociedade. Sabía que non se aprecia o que non se coñece, e que para que a sociedade asuma un compromiso consciente de defensa da súa lingua debía ter un coñecemento básico do que esta significa no momento presente e na historia do pobo que a fala. De aí a súa teima por formar todas as capas sociais no coñecemento e no amor á súa lingua. A este labor dedicou moitos esforzos como columnista no xornal *La Voz de Galicia*, como mestre de lingüística galega a través das ondas das emisoras de radio, ou como director do programa *Cousas da lingua* na Televisión Galega. Algunha destas colaboracións recolleunas nos seus libros *Recantos da lingua* (1983), *Follas da lingua* (1987), *Retrincos da lingua* (1988) e *Cousas da lingua* (1990).

Este Constantino, ao que botamos en falta, ocupará sempre un lugar de honra na Real Academia Galega, o lugar dos bos e xenerosos.